

Sveučilište u Zagrebu

Pravni fakultet

Filip Baburak

**UTJECAJ MONEYVAL ZAKONSKIH ODREDBI
NA SUBJEKTE PRAVA DRUŠTAVA**

ZAVRŠNI RAD

Mentor:

izv. prof. dr. sc. Antun Bilić

Zagreb, 2025.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. POLAZIŠTA REFORME	2
2.1. UVOD	2
2.2. ULOGA EU I MONEYVAL	2
2.3. PRIMJERI IZ PRAKSE: ITALIJA, NJEMAČKA, SLOVENIJA	4
2.4. IZVJEŠĆE O HRVATSKOJ I AKCIJSKI PLAN	5
2.5. ZAKLJUČAK	6
3. TRGOVAČKA DRUŠTVA.....	6
3.1. UVOD	6
3.2. POJAM I TEMELJNE PRETPOSTAVKE DRUŠTVA	7
3.3. KLASIFIKACIJA TRGOVAČKIH DRUŠTAVA	7
3.4. FAZE OSNIVANJA I POSLJEDICE NEDOSTATAKA	8
3.5. ZLOUPORABA TRGOVAČKIH DRUŠTAVA U SVRHU PRANJA NOVCA	8
3.6. RAZLIKOVANJE POJMOVA: IMATELJ POSLOVNOG UDJELA I STVARNI VLASNIK	9
4. REGISTRI	11
4.1. UVOD	11
4.2. TEMELJNA NAČELA SUDSKOG REGISTRA	12
4.3. OSNOVE POSTUPKA PRI UPISU	13
4.4. REGISTAR STVARNIH VLASNIKA	14
4.5. ZAKLJUČAK	16
5. IZMJENE ZTD I ZSR.....	16
5.1. UVOD	16
5.2. KONCEPT PROCJENE RIZIKA U SUSTAVU SPRJEČAVANJA PRANJA NOVCA	17
5.3. ZAKON O TRGOVAČKIM DRUŠTVIMA	18
5.3.1. PROKURIST (ČL. 45. ZTD)	18
5.3.2. ČLANOVI DRUŠTAVA OSOBA I OPĆE ZAPREKE (ČL. 68. ZTD).....	19
5.3.3. PRIMJENA OPĆIH ZAPREKA NA OSTALE SUBJEKTE	19
5.3.4. ZAPREKE ZA ČLANOVE ORGANA DRUŠTAVA KAPITALA	20
5.3.5. OPĆA POREZNO-STEČAJNA ZAPREKA (ČL. 62.A ZTD)	20
5.4. ZAKON O SUDSKOM REGISTRU.....	21
5.4.1. PRELAZAK S IZJAVOM NA SLUŽBENE PROVJERE (ČL. 40.A ZSR)	21
5.4.2. PROŠIRENJE OBVEZA PROVJERE SUDSKOG REGISTRA (ČL. 43. ZSR)	21
5.5. ZAKLJUČAK	21

6. ANALIZA ZAKONSKIH ODREDBI I PRAKTIČNIH IZAZOVA.....	22
6.1. UVOD.....	22
6.2. PRAVNOTEORIJSKA KRITIKA KAZNENOG DJELA PRANJA NOVCA.....	22
6.3. EVOLUCIJA I STRUKTURA ZAKONODAVNOG OKVIRA EUROPSKE UNIJE.....	24
6.3.1. PRETHODNI ZAKONODAVNI OKVIR (DO 2024.).....	24
6.3.2. NOVI ZAKONODAVNI OKVIR „AML PAKET“ IZ 2024.....	24
6.3.3. PROŠIRENJE I KRUGA SUBJEKATA NA KOJE SE PRIMJENJUJE UREDBA (EU) 2024/1624.....	25
6.4. TEMELJNI STUPOVI I SLABOSTI EU SUSTAVA SPRIJEČAVANJA PRANJA NOVCA.....	26
6.5. PROKURIST.....	29
6.5.1. POJAM I TEMELJNA OBILJEŽJA PROKURE.....	29
6.5.2. ANALIZA NOVIH ZAKONSKIH ODREDBI I PRAVNIH NEUSKLAĐENOSTI.....	29
6.6. JAVNO TRGOVAČKO DRUŠTVO.....	31
6.6.1. PRAVNA PRIRODA ČLANSTVA U J.T.D.-U.....	31
6.6.2. ANALIZA NOVIH ZAKONSKIH ODREDBI ZA ČLANOVE J.T.D.-A.....	31
6.7. TAJNO DRUŠTVO.....	33
6.7.1. PRAVNA PRIRODA TAJNOG DRUŠTVA.....	33
6.7.2. ANALIZA NOVIH ZAKONSKIH ODREDBI ZA ČLANOVE TAJNOG DRUŠTVA.....	34
6.8. DIONIČARI I OSNIVAČI D.D.	35
6.8.1. ODNOS POJMOVA: DIONIČAR, ČLAN DRUŠTVA I OSNIVAČ.....	35
6.8.2. PRAVNA PRIRODA ČLANSTVA U DIONIČKOM DRUŠTVU.....	36
6.8.3. ANALIZA NOVIH ZAKONSKIH ODREDBI ZA DIONIČARE I OSNIVAČE.....	37
6.9. SUKCESIVNO OSNIVANJE D.D.	38
6.9.1. PRAVNA PRIRODA I POSTUPAK SUKCESIVNOG OSNIVANJA.....	38
6.9.2. ANALIZA NOVIH ZAKONSKIH ODREDBI U POSTUPKU SUKCESIVNOG OSNIVANJA.....	39
6.10. UPRAVA I IZVRŠNI DIREKTORI D.D.....	40
6.10.1. SUSTAVI UPRAVLJANJA TE POLOŽAJ I IMENOVANJE UPRAVE I IZVRŠNIH DIREKTORA.....	40
6.10.2. ANALIZA NOVIH ZAKONSKIH ODREDBI ZA ČLANOVE UPRAVE I IZVRŠNE DIREKTORE.....	42
6.11. NADZORNI ODBOR I UPRAVNI ODBOR D.D.....	44
6.11.1. NADZORNI ODBOR (U DUALISTIČKOM SUSTAVU).....	44
6.11.2. UPRAVNI ODBOR (U MONISTIČKOM SUSTAVU).....	44
6.11.3. ANALIZA NOVIH ZAKONSKIH ODREDBI ZA NADZORNI ODBOR / UPRAVNI ODBOR.....	45
6.12. D.O.O. – ČLANSTVO I POSLOVNI UDIO.....	46
6.12.1. ODNOS POJMOVA: OSNIVAČ I ČLAN.....	46
6.12.2. ANALIZA NOVIH ZAKONSKIH ODREDBI ZA UDJELIČARE D.O.O.	46
6.13. D.O.O. - UPRAVA.....	48
6.13.1. TEORIJSKI OKVIR USTROJA I IMENOVANJA UPRAVE U D.O.O.	48
6.13.2. ANALIZA NOVIH ZAKONSKIH ODREDBI ZA ČLANOVE UPRAVE D.O.O.	49
6.14. ANALIZA ČLANKA 68. ZTD.....	51
6.14.1. PROBLEM SMJEŠTAJA NORME.....	51
6.14.2. PROBLEM NEDOSLJEDNOSTI PRAVNIH POSLJEDICA.....	52
6.15. SLUŽBENE EVIDENCIJE KAO INSTRUMENT PROVJERE.....	52
6.15.1. KAZNENO-MEĐUNARODNA EVIDENCIJA.....	53
6.15.2. POREZNO-STEČAJNA EVIDENCIJA.....	53
6.15.3. PROSPEKT I EVIDENCIJA U POSTUPKU SUKCESIVNOG OSNIVANJA.....	53
6.16. OD POGREŠNOG IDENTITETA DO SUDSKE ZAŠTITE.....	54
6.16.1. PROBLEM UTVRĐIVANJA IDENTITETA („JE LI OVO PRAVI IVAN HORVAT?“).....	54

6.16.2.	PROBLEM SUDSKE ZAŠTITE („ZAŠTO JE IVAN HORVAT NA POPISU I KAKO TO MOŽE OSPORITI?“)	55
6.17.	ZAKLJUČAK	56
7.	<u>NORMATIVNA NEUSKLAĐENOST I PRAVNA NESIGURNOST</u>	57
7.1.	UVOD	57
7.2.	PROKURIST	57
7.3.	JAVNO TRGOVAČKO DRUŠTVO	58
7.4.	TAJNO DRUŠTVO	58
7.5.	DIONIČARI I OSNIVAČI D.D.	58
7.6.	SUKCESIVNO OSNIVANJE D.D.	59
7.7.	UPRAVA I IZVRŠNI DIREKTORI D.D.	59
7.8.	NADZORNI ODBOR I UPRAVNI ODBOR D.D.	59
7.9.	D.O.O. – ČLANSTVO I POSLOVNI UDIO	59
7.10.	D.O.O. - UPRAVA	60
7.11.	REZULTATI ANALIZE	60
8.	<u>ZAKLJUČAK</u>	62
9.	<u>PRAVNI IZVORI</u>	64
9.1.	KORIŠTENI EU IZVORI PRAVA, HRVATSKI ZAKONI I PROPISI	64
9.2.	KORIŠTENA LITERATURA	65
9.3.	KORIŠTENE SUDSKE ODLUKE	67

1. UVOD

U siječnju 2024. na snagu je stupio Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o trgovačkim društvima i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sudskom registru u dijelu koji se odnosi na odredbe o zabrani osnivanja društava te zabrani imenovanja za članove uprave i izvršne direktore u društvima s nepodmirenim dugovanjima, odnosno na odredbe o dužnosti Porezne uprave na dostavu sudskom registru potvrde o osobama koja imaju nepodmirena porezna dugovanja.

Uvođenjem tih novi zakonskih odredbi, uz već postojeće provjere kaznenih i međunarodnih evidencija, dodatno se opteretio rad sudskog registra, usporilo vrijeme potrebno za rješavanje podnesenih zahtjeva te otvorila brojna pitanja oko tumačenja određenih zakonskih izraza.

Sa stajališta zakonodavca, te nove zakonske izmjene potrebne su radi učinkovite borbe protiv pranja novca i financiranja terorizma što je postalo jedno od ključnih pitanja međunarodne pravne i financijske suradnje, osobito u kontekstu usklađivanja s preporukama međunarodnih tijela poput FATF-a (Globalna organizacija za praćenje usklađenosti sa međunarodnim standardima na području sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma)¹ i njegova regionalnog tijela MONEYVAL-a (Odbor stručnjaka za evaluaciju mjera protiv pranja novca i financiranja terorizma).²

¹ Financial Action Task Force, Annual Report 2023-2024 (Paris: FATF, 2024):

Financial Action Task Force (FATF) je neovisno, međuvladino tijelo koje razvija i promiče politike za zaštitu globalnog financijskog sustava. Glavni cilj mu je borba protiv pranja novca, financiranja terorizma i financiranja širenja oružja za masovno uništenje. Preporuke FATF-e prepoznate su kao globalni standard za sprječavanje tih financijskih zločina. FATF-a se sastoji od 40 članova, uključujući sve zemlje G20. Osim toga, FATF-a ima globalnu mrežu koja, kroz suradnju s devet regionalnih tijela (FSRB-ovi), obuhvaća više od 200 zemalja i jurisdikcija koje su se obvezale na provedbu standarda FATF-e. Također, 25 promatračkih organizacija, poput MMF-a, Svjetske banke, INTERPOL-a i Ujedinjenih naroda, aktivno sudjeluje u radu FATF-a.

² Council of Europe, (2024). MONEYVAL Brief, <https://www.coe.int/en/web/moneyval/moneyval-brief>, pristupljeno 30. kolovoza 2025.:

The Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism (MONEYVAL) je stalno nadzorno tijelo Vijeća Europe, osnovano 1997 godine. Njegova je svrha procijeniti usklađenost s međunarodnim standardima za borbu protiv pranja novca i financiranja terorizma te procijeniti učinkovitost provedbe tih standarda. Tijelo je zaduženo za davanje preporuka nacionalnim vlastima kako bi poboljšale svoje sustave. Kroz procese uzajamnih ocjenjivanja, recenzija i redovitih naknadnih provjera, nastoji poboljšati sposobnost nacionalnih vlasti u borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma. MONEYVAL je 2011. postao neovisan mehanizam unutar Vijeća Europe.

S obzirom da se ove zakonske izmjene odnose na subjekte prava društava cilj je ovog rada ispitati jesu li te odredbe dovoljno jasne za primjenu u praksi, odnosno primjenjuju li se podjednako na sve subjekte upisa u sudski registar ili postoje određene razlike i dvostruka tumačenja.

Kako bi se dao odgovor na ta pitanja u ovom se radu prikazuje uloga EU i međunarodnih organizacija, oblici trgovačkih društava i njihova zlouporaba, postupanje sudskog registra te funkcija registra stvarnih vlasnika, analiziraju sve relevantne izmjene Zakona o trgovačkim društvima i Zakona o sudskom registru, analiziraju pojedini subjekti upisa u sudski registar za koje postoji obveza provjere međunarodno-kaznene evidencije i porezne evidencije, utvrđuje se problem provjere identiteta osoba u međunarodno-kaznenim evidencijama, te se ukazuje na neusklađenost novih zakonskih odredbi te njihovom doprinosu stvaranja pravne nesigurnost.

2. POLAZIŠTA REFORME

2.1. Uvod

Zakonodavna reforma koja je predmet ovog rada nije samoinicijativni potez domaćeg zakonodavca, već izravna posljedica međunarodnih standarda i evaluacijskih postupaka kojima podliježe Republika Hrvatska. Ovo poglavlje stoga analizira polazišta i neposredni povod za izmjene ključnih propisa. Kako bi se u potpunosti razumio kontekst, prvo se pojašnjava uloga MONEYVAL-a i Europske unije u prijenosu globalnih standarda u nacionalno zakonodavstvo te se kroz usporedne primjere prikazuje uobičajeni tijek reformi nakon evaluacijskih izvješća. Naposljetku, poglavlje se usredotočuje na ključne nalaze Izvješća o Hrvatskoj i mjere definirane u pratećem Akcijskom planu, koji zajedno čine temelj za cjelokupnu zakonodavnu intervenciju.

2.2. Uloga EU i MONEYVAL

Kao što je navedeno, Europska unija ima ključnu ulogu u prenošenju globalnih standarda u europski pravni poredak. Taj se mehanizam temelji na pretvaranju neobvezujućih međunarodnih standarda, tzv. „mekog prava“ (poput 40 preporuka FATF-a), u obvezujuće zakonodavstvo Europske unije, odnosno „tvrdo pravo“ u obliku direktiva i uredbi. Evolucija tog procesa vidljiva

je kroz razvoj direktiva o pranju novca, od prve direktive iz 1991. koja je uvela temeljne mehanizme, preko druge iz 2001. koja je proširila krug obveznika, do treće iz 2005. koja je uvela financiranje terorizma i pristup temeljen na riziku.³

Prije analize samih nalaza Izvješća, ključno je razumjeti metodološki pristup koji MONEYVAL primjenjuje na države članice Europske unije. U svojem dokumentu o „supranacionalnosti“, MONEYVAL pojašnjava kako u obzir uzima činjenicu da su države članice dio suvereniteta prenijele na EU te su obvezne primjenjivati njeno pravo. U skladu s time, MONEYVAL razlikuje dvije situacije:⁴

- Kada se standard FATF-a provodi putem uredbe. Budući da su uredbe izravno primjenjive, MONEYVAL procjenjuje je li sama uredba u skladu sa standardom. Država članica se tada ocjenjuje isključivo po tome je li osigurala učinkovitu primjenu i provedbu te uredbe.⁵
- Kada se standard FATF-a provodi putem direktive. S obzirom da direktive zahtijevaju prijenos u nacionalno zakonodavstvo, MONEYVAL prvo procjenjuje usklađenost same direktive, a zatim analizira je li država članica tu direktivu točno i u potpunosti prenijela u svoje zakonodavstvo.⁶

Ovaj pristup je temeljan za razumijevanje Izvješća o Hrvatskoj, jer objašnjava zašto se nalazi i preporuke MONEYVAL-a u velikoj mjeri referiraju na usklađenost s direktivama te zašto je naglasak stavljen na učinkovitost primjene europskog pravnog okvira u praksi.

³ Valsamis Mitsilegas i Bill Gilmore, The EU Legislative Framework against Money Laundering and Terrorist Finance: A Critical Analysis in the Light of Evolving Global Standards, *International and Comparative Law Quarterly* 56, br. 1 (2007.), str. 120-125, 140

⁴ MONEYVAL, *Analysis of Supranationality and Implementation of the FATF Standards*, (Strasbourg, Svibanj 2024.), str. 4

⁵ Ibid., str. 5

⁶ Ibid., str. 5

2.3. Primjeri iz prakse: Italija, Njemačka, Slovenija

Proces u kojem evaluacijsko izvješće postaje izravan poticaj za nacionalnu reformu predstavlja standardni mehanizam djelovanja FATF-e i MONEYVAL-a. Primjeri drugih država članica jasno ilustriraju dinamiku tog procesa.

S jedne strane, primjer Italije pokazuje kako država može uspješno odgovoriti na uočene nedostatke. Nakon što je u evaluacijskom izvješću FATF-e iz 2015. utvrđen niz tehničkih manjkavosti, Italija je donijela Zakonodavni dekret br. 90/2017, kojim je implementirala Četvrtu AML direktivu. U kasnijem Izvješću o napretku iz 2019. godine, FATF-a je konstatala da je Italija time ispravila nedostatke te joj je poboljšala ocjenu sukladnosti (rejting) za niz preporuka, čime je potvrdila uspješnost reforme.⁷ Uočljivo je i to da se radi o procjeni iz 2015. godine pa ostaje vidjeti kakva će biti buduća ocjena tog tijela za Italiju.

S druge strane, primjer Njemačke služi kao važno upozorenje da sama tehnička usklađenost zakona nije dovoljna. U svojem izvješću iz 2022. godine, FATF-a je, unatoč postojanju robusnog pravnog okvira, ocijenila njemački sustav kao neučinkovit u nizu ključnih područja. Kao razlozi su navedeni sistemski nedostaci u provedbi, fragmentiran i nedovoljan nadzor nad nefinancijskim sektorom, manjkavosti u točnosti podataka u registru stvarnih vlasnika te nedovoljni resursi Financijsko-obavještajne jedinice (FOJ).⁸ To može ukazivati na to da sama normativna usklađenost i rigidnost ne dovode do rezultata koji su zamišljeni.

Naposljetku, primjer Slovenije, kao države koju je evaluirao MONEYVAL, pokazuje da je riječ o kontinuiranom procesu. Nakon evaluacije iz 2017. godine, Slovenija je provela niz zakonodavnih reformi, uključujući donošenje novog Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma te izmjene Zakona o trgovačkim društvima. Zahvaljujući tim promjenama, koje su se direktno

⁷ Financial Action Task Force (FATF), Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures - Italy, Follow-Up Report and Technical Compliance Re-rating, (Ožujak 2019.), str. 1, 2 i 9

⁸ Financial Action Task Force (FATF), Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures - Germany - Mutual Evaluation Report, (Kolovoz 2022.), str. 8-11

odnosile na poboljšanje transparentnosti stvarnog vlasništva, MONEYVAL je u svojem Izvješću o napretku iz 2024. godine Sloveniji poboljšao ocjene za sedam preporuka.⁹

Ova tri primjera zajedno ilustriraju ključnu razliku, onu između tehničke sukladnosti (jesu li zakoni doneseni) i stvarne učinkovitosti (provode li se ti zakoni u praksi), pri čemu je potonje postalo glavni fokus evaluacijskih tijela.

2.4. Izvješće o Hrvatskoj i Akcijski plan

U svom Sažetku izvješća o petom krugu evaluacije, MONEYVAL je utvrdio niz slabosti u hrvatskom sustavu sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma. Iako je prepoznat napredak u usklađivanju zakonodavstva, identificirani su značajni nedostaci u praktičnoj učinkovitosti. Posebno su istaknuti problemi vezani uz pravne subjekte, gdje je navedeno da razumijevanje rizika nije dovoljno. Kao ključna slabost navedena je provjera podataka pri osnivanju i registraciji, pri čemu je zaključeno da problemi s provjerom informacija i kontinuiranim praćenjem „potkopavaju točnost i ažurnost podataka“ u registrima. Također se navodi da se sankcije za nepoštivanje obveza ne primjenjuju na sustavan način. U svojim prioritetnim preporukama, MONEYVAL izričito zahtijeva od Hrvatske da uvede mehanizme koji će osigurati: provjeru svih informacija dostavljenih pri osnivanju pravne osobe, sprječavanje kriminalaca da djeluju kao dioničari, stvarni vlasnici ili menadžeri pravnih osoba, uvođenje kontinuiranog nadzora radi osiguravanja točnosti i ažurnosti podataka te izricanje učinkovitih, proporcionalnih i odvraćajućih sankcija za nepoštivanje propisa.¹⁰

Kao odgovor na navedene nalaze, Vlada Republike Hrvatske donijela je Zaključak o prihvatanju Akcijskog plana za jačanje učinkovitosti hrvatskog sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma. U kontekstu zlouporabe pravnih osoba, ključna mjera Akcijskog plana odnosi se na „sprječavanje zlouporabe pravnih subjekata“. Unutar te mjere, kao specifična aktivnost navodi se „ustpostava mehanizama za provjeru podataka pri osnivanju pravnih subjekata,

⁹ MONEYVAL, Slovenia: 2nd Follow-Up Report & Technical Compliance Re-Ratings, (Strasbourg, 17. svibnja 2024.), str. 4,11, 23

¹⁰ MONEYVAL, Fifth Round Mutual Evaluation Report, Executive Summary, Croatia, (Strasbourg, Svibanj 2021.), str. 7 i 8

uključujući provjeru kaznene evidencije za dioničare i direktore“. Za provedbu ove aktivnosti zaduženi su Ministarstvo pravosuđa i uprave, Ministarstvo financija, trgovački sudovi i Financijska agencija.¹¹

2.5. Zaključak

Analiza polazišta reforme nedvojbeno pokazuje da su izmjene Zakona o trgovačkim društvima i Zakona o sudskom registru ciljani odgovor na konkretne nedostatke koje je MONEYVAL utvrdio u svom izvješću iz 2021. godine. Ključna slabost identificirana je u nedostatku provjere podataka pri osnivanju pravnih subjekata, što je kriminalcima omogućavalo da postanu dioničari ili upravitelji trgovačkih društava. Kao odgovor, Akcijski plan Vlade RH naložio je uspostavu mehanizama za provjeru, s posebnim naglaskom na provjeru kaznene evidencije. Primjeri drugih država članica potvrđuju da je ovakav slijed, od evaluacije preko akcijskog plana do reforme, standardni mehanizam, pri čemu je fokus evaluacijskih tijela sve više na stvarnoj učinkovitosti, a ne samo na formalnoj usklađenosti zakona. Time su postavljeni jasni temelji za razumijevanje svrhe i ciljeva zakonodavnih promjena koje će se detaljno analizirati u nastavku rada.

3. TRGOVAČKA DRUŠTVA

3.1. Uvod

Prije detaljne analize zakonodavnih izmjena potaknutih preporukama MONEYVAL-a, nužno je uspostaviti temeljni teorijski okvir instituta trgovačkog društva kako je ono definirano u hrvatskom pravu. Ovo poglavlje stoga pruža pregled ključnih pojmova, od definicije i klasifikacije trgovačkih društava, do problema njihove zlouporabe u svrhu pranja novca. Poseban naglasak stavljen je na razlikovanje formalnog imatelja poslovnog udjela i „stvarnog vlasnika“, čije je razotkrivanje u središtu cjelokupne reforme.

¹¹ Zaključak o prihvatanju Akcijskog plana za jačanje učinkovitosti hrvatskog sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma, Narodne novine br. 56/2022., tablica

3.2. Pojam i temeljne pretpostavke društva

Društvo se u pravnoj teoriji definira kao privatnopravna zajednica koja se temelji na pravnom poslu, a usmjerena je postizanju zajedničkog cilja. Da bi se radilo o društvu, moraju biti ispunjene tri kumulativne pretpostavke: a) da je posrijedi udruženje osoba kao pravna zajednica, b) da se temelji na pravnom poslu kao osnovi udruživanja i c) da je usmjerena postizanju zajedničkog cilja. Iz prirode udruživanja radi zajedničkog cilja proizlazi i temeljno načelo koje prožima odnose među članovima, načelo povjerenja i lojalnosti. Ono nalaže svakom članu obvezu vjernosti, odnosno dužnost da djeluje u najboljem interesu društva i ostalih članova.¹²

3.3. Klasifikacija trgovačkih društava

Trgovačka društva klasificiraju se prema dva temeljna kriterija. Prvi kriterij je posjedovanje pravne osobnosti. Društva s pravnom osobnošću (javno trgovačko društvo, komanditno društvo, dioničko društvo, društvo s ograničenom odgovornošću i gospodarsko interesno udruženje) samostalni su subjekti prava, odvojeni od svojih članova, te pravnu osobnost stječu upisom u sudski registar. S druge strane, društva bez pravne osobnosti, poput ortaštva, pravno su neodvojiva od svojih članova.¹³

Drugi, još važniji kriterij je podjela na društva osoba i društva kapitala. Društva osoba (ortaštvo, j.t.d., k.d.) temelje se na osobnoj povezanosti i povjerenju članova (intuitu personae). Članovi u pravilu aktivno sudjeluju u vođenju poslova te za obveze društva odgovaraju neograničeno i solidarno cjelokupnom svojom imovinom. Društva kapitala (d.d., d.o.o.) temelje se na udruživanju kapitala, dok su osobna svojstva članova manje bitna. Kod njih je izraženo načelo odvojenosti upravljanja od članstva, a članovi za obveze društva ne odgovaraju osobno, već samo snose rizik gubitka svog uloga.¹⁴

¹² Jakša Barbić, Pravo društava: Opći dio, treće, izmijenjeno izdanje (Zagreb: Organizator, 2008.), str. 133, 135 i 139

¹³ Ibid., str. 153 i 154

¹⁴ Ibid., str. 155, 156 i 157

3.4. Faze osnivanja i posljedice nedostataka

Proces osnivanja trgovačkog društva prolazi kroz dvije ključne faze. Prva faza je predpodruštvo, koje nastaje sklapanjem osnivačkog ugovora, a traje do upisa društva u sudski registar. U tom razdoblju predpodruštvo još nije pravna osoba, već predstavlja unutarnji pravni odnos među osnivačima čija je jedina svrha poduzimanje radnji nužnih za upis. Druga faza započinje upisom u sudski registar, čime društvo stječe pravnu osobnost.¹⁵

Ako ugovor o osnivanju ili sam upis imaju zakonom predviđene nedostatke, to može dovesti do ništavosti. Međutim, radi zaštite pravne sigurnosti i trećih osoba, utvrđenje ništavosti ne djeluje retroaktivno (*ex tunc*), već dovodi do pokretanja postupka likvidacije društva. Time se osigurava da se svi postojeći pravni odnosi razriješe na uređen način.¹⁶

3.5. Zloupotreba trgovačkih društava u svrhu pranja novca

Iako su trgovačka društva temelj modernog gospodarstva, njihova pravna struktura, ako nije dovoljno transparentna, može se zloupotrijebiti u kriminalne svrhe.¹⁷ U kontekstu pranja novca, poseban rizik predstavljaju tzv. „trgovačka društva ljuštura“ (*shell companies*) i „trgovačka društva poštanskih sandučića“ (*letterbox companies*). Iako ne postoji jedinstvena i općeprihvaćena definicija, „trgovačkih društava ljuštura“ oni se najčešće opisuju kao trgovačka društva osnovana s ciljem prikrivanja shema utaje poreza, dok „trgovačka društva poštanskih sandučića“ označavaju

¹⁵ Ibid., str. 175, 176 i 177

¹⁶ Ibid., str. 142, 143 i 144

¹⁷ Presuda Suda (prvo vijeće) od 17. siječnja 2018., *CORPORATE COMPANIES s.r.o. protiv Ministerstvo financí ČR*, C-676/16, ECLI:EU:C:2018:13; recitali: 9, 14, 28, 31, 32, 35:

Rizik koji predstavljaju takve strukture prepoznat je i u praksi Suda Europske unije. U presudi u predmetu *Corporate Companies*, Sud EU je razmatrao potpada li trgovačko društvo čija je djelatnost prodaja unaprijed osnovanih („*ready-made*“) trgovačkih društava pod obveznike Direktive o sprječavanju pranja novca. Iako je to trgovačko društvo tvrdilo da osniva trgovačka društva za sebe, a ne za treće strane, Sud EU je zauzeo teleološko stajalište, naglašavajući cilj Direktive, a to je sprečavanje korištenja financijskog sustava za pranje novca. Sud EU je utvrdio da je trgovačko društvo „prikladna struktura“ za pranje novca jer omogućava prikrivanje nezakonitih sredstava, te da je nadzor nad osnivanjem takvih struktura „prva zapreka“ za kriminalne aktivnosti. Tumačenje prema kojem prodavatelji „*ready-made*“ društava ne bi bili obveznici stvorilo bi „idealni instrument za zaoblazanje“ nadzora i prikrilo bi identitet stvarnih stjecatelja i porijeklo imovine. Stoga je Sud EU presudio da se Direktiva primjenjuje i na takve poduzetnike, bez obzira na to što trgovačka društva osnivaju bez prethodnog zahtjeva stranaka, s isključivim ciljem kasnije prodaje. Time je potvrdio da bit pružanja usluge osnivanja trgovačkog društva trećima postoji i u takvom poslovnom modelu, zatvarajući tako potencijalnu pravnu prazninu koju bi mogli iskorištavati peraći novca.

trgovačka društva koja su osnovana i registrirana u jednoj državi, dok se njihova stvarna poslovna aktivnost odvija u drugoj.¹⁸

Takvi se subjekti osnivaju s primarnim ciljem prikrivanja stvarnog vlasništva nad imovinom i otežavanja praćenja financijskih transakcija. Iako korištenje takvih struktura može imati i legitimne poslovne svrhe (npr. olakšavanje spajanja i pripajanja), u kombinaciji s nedostatkom transparentnosti i kriminalnom namjerom, one postaju idealan alat za pranje novca i druge oblike financijskog kriminala. Problem leži u tome što omogućuju prikrivanje identiteta stvarnog vlasnika, cirkulaciju nezakonitih sredstava ili izbjegavanje regulatornih obveza u državi u kojoj se stvarna djelatnost obavlja.¹⁹

Kao ključni odgovor na ovaj problem, suvremeno zakonodavstvo u području sprječavanja pranja novca, kako na globalnoj (FATF), tako i na razini Europske unije, usmjereno je na povećanje transparentnosti. Glavni instrument u postizanju tog cilja jest uspostava javno dostupnih i redovito ažuriranih registara pravnih i stvarnih vlasnika. Kako bi takvi registri bili učinkoviti, ključna je provjera podataka koji se u njih unose, primjerice unakrsnim provjerama s drugim državnim bazama podataka. Četvrta i Peta AML direktiva Europske unije uvele su obvezu uspostave središnjih registara stvarnih vlasnika u svim državama članicama, a sve s ciljem da se nadležnim tijelima i obveznicima provođenja mjera omogući pravovremen i neometan pristup tim podacima.²⁰

3.6. Razlikovanje pojmova: imatelj poslovnog udjela i stvarni vlasnik

U pravu društava, za označavanje osobe koja ima poslovni udio u trgovačkom društvu s ograničenom odgovornošću ispravnije je koristiti termin „imatelj poslovnog udjela“ umjesto „vlasnik“. To je stoga što poslovni udio nije stvar nad kojom se ima klasično vlasništvo, već

¹⁸ Brigitte Unger, Improving Anti-Money Laundering Policy: Blacklisting, measures against letterbox companies, AML regulations and a European executive, (2020): str. 27

¹⁹ Ibid., str. 28

²⁰ Ibid., str. 33, 39, 79

predstavlja cjelinu članskih prava i obveza koja proizlaze iz članstva u trgovačkom društvu. Imatelj je, dakle, formalnopravni nositelj tog skupa prava i obveza.²¹

S druge strane, u kontekstu sprječavanja pranja novca, uveden je pojam „stvarnog vlasnika“ (eng. Beneficial Owner), koji ima drugačiju svrhu. Prema standardima FATF-e, stvarni vlasnik je fizička osoba koja u konačnici posjeduje ili kontrolira pravnu osobu, bez obzira na formalnu vlasničku strukturu. Cilj ovog koncepta je „pogledati iza“ formalne strukture i otkriti tko stvarno ima koristi od imovine ili njome upravlja.²²

Iako u mnogim jednostavnim slučajevima imatelj poslovnog udjela i stvarni vlasnik mogu biti ista osoba, ta dva pojma nisu nužno podudarna. Moguće je da je jedna osoba upisana kao imatelj udjela, ali da u stvarnosti djeluje za račun druge, skrivene fizičke osobe koja je stvarni vlasnik. Upravo je ta razlika između formalnog „imatelja“ i „stvarnog vlasnika“ u središtu zakonodavne reforme potaknute preporukama MONEYVAL-a.

Kako bi se operativno proveo cilj „gledanja iza“ formalne strukture, suvremeno zakonodavstvo o sprječavanju pranja novca, slijedeći smjernice EU direktiva, propisuje kaskadni ili supsidijarni pristup utvrđivanju stvarnog vlasnika. Talijansko pravo, primjerice, nakon implementacije Četvrte AML direktive (Direktiva (EU) 2015/849 o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhe pranja novca ili financiranja terorizma), propisuje jasan hijerarhijski slijed od tri kriterija, i to kriterij vlasništva²³, odnosno prvo se pokušava utvrditi stvarni vlasnik kao fizička osoba koja

²¹ Jakša Barbić, Pravo društava: Društva kapitala, Svezak II. Društvo s ograničenom odgovornošću, osmo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje (Zagreb, 2025.), str. 103, 112

²² Irene Schiefer, Interplay Between Anti-Money Laundering Provisions and Exchange of Information for Tax Transparency Purposes at EU Level, Stanford-Vienna European Union Law Working Paper br. 56 (2022), <http://tlf.stanford.edu>, str. 17-18

²³ Gea Arcella, Sara Carioni, Michele Natri i Laura Piffaretti, La ricerca del titolare effettivo, Studio del Consiglio Nazionale del Notariato, br. 1-2023/B (10. veljače 2023.), str. 18,19, 21:

Poseban problem kod utvrđivanja stvarnog vlasništva putem kriterija vlasništva javlja se kod složenih, višeslojnih vlasničkih struktura („catene di controllo“). Glavno pitanje, koje je predmet dugogodišnje rasprave u EU, jest kako izračunati prag od 25% indirektnog vlasništva. U praksi su se razvila dva suprotstavljena pristupa: pristup „odozgo prema dolje“ (tzv. top-down ili metoda množenja). Prema ovom pristupu, vlasnički udjeli se množe kroz lanac vlasništva, a fizička osoba se smatra stvarnim vlasnikom samo ako rezultat tog množenja prelazi 25% udjela u trgovačkom društvu klijentu. Pristup „odozdo prema gore“ (tzv. bottom-up) je znatno širi te smatra stvarnim vlasnikom svaku fizičku osobu koja ima više od 25% udjela u bilo kojem trgovačkom društvu unutar vlasničkog lanca, ako to trgovačko društvo zauzvrat ima više od 25% udjela u sljedećem trgovačkom društvu u nizu. Iako su različite države

posjeduje, izravno ili neizravno, vlasnički udio veći od 25%. Ovaj kriterij često ne daje rezultata kod složenih struktura koje uključuju fondove ili višestruke slojeve vlasništva, kriterij kontrole tj. ako kriterij vlasništva nije primjenjiv, stvarnim vlasnikom smatra se fizička osoba koja na drugi način ostvaruje kontrolu nad subjektom, primjerice putem većine glasačkih prava, dominantnog utjecaja u skupštini ili na temelju posebnih ugovornih odnosa²⁴, rezidualni kriterij, odnosno tek ako prva dva kriterija ne dovedu do identifikacije, kao stvarni vlasnik u krajnjoj liniji identificira se fizička osoba (ili osobe) koja obnaša dužnost direktora ili člana uprave. Ovakav hijerarhijski pristup pokazuje sustavni napor zakonodavca da proдре kroz kompleksne pravne strukture i dođe do krajnje fizičke osobe koja ima stvarnu kontrolu, što je i temeljna svrha preporuka MONEYVAL-a u ovom području.²⁵

4. REGISTRI

4.1. Uvod

Nakon definiranja trgovačkih društava, ovo poglavlje analizira ključne javne evidencije kroz koje se ostvaruje njihova pravna osobnost i transparentnost kroz sudski registar i registar stvarnih vlasnika. Prikazuju se temeljna načela sudskog registra koja osiguravaju pravnu sigurnost u prometu te se predstavlja registar stvarnih vlasnika kao specijalizirani instrument uveden s ciljem sprječavanja pranja novca.

države članice primjenjivale različite metode, novije zakonodavstvo na razini EU sve više favorizira širi, „bottom-up“ pristup kako bi se osigurala što veća transparentnost.

²⁴ Consiglio Nazionale dei Dottori Commercialisti e degli Esperti Contabili (CNDCEC), L'individuazione del titolare effettivo nelle società e negli enti di diritto privato, (Listopad 2024.), str. 12, 15-16:

U praksi, ovaj kriterij obuhvaća niz složenih situacija u kojima vlasništvo i kontrola nisu usklađeni. Primjerice, stvarna kontrola može proizlaziti iz dioničarskih ugovora kojima se grupa manjih dioničara obvezuje glasati kao jedan, dajući tako kontrolu osobi koja formalno nema većinski udio. Također, u slučajevima zaloga ili plodouživanja na dionicama, stvarnim vlasnikom se u pravilu smatra osoba koja ima pravo glasa (npr. vjerovnik ili plodouživatelj), a ne nužno formalni vlasnik dionica.

²⁵ Carlo De Dominicis, La nozione di titolare effettivo della società nella nuova normativa antiriciclaggio, Cammino Diritto, br. 10 (2017.), str. 2,3,4,5,8

4.2. Temeljna načela sudskog registra

Temeljna načela sudskog registra su: načelo javnosti, načelo jedinstvenosti, načelo obveznosti upisa i prvenstva, načelo zakonitosti, načelo istinitosti (stvarnosti), načelo povjerenja i načelo upisa.

Načelo javnosti osigurava potpunu transparentnost sudskog registra. Ono se očituje na dva načina. Prvo, svatko ima pravo izravnog uvida u registarske podatke i priložene isprave bez dokazivanja pravnog interesa. Drugo, ključni upisi objavljuju se u Narodnim novinama, čime se stvara pravna fikcija da su podaci postali svima poznati. Zbog toga se treće osobe mogu pouzdati u točnost upisanih podataka, a kao službeni dokaz o stanju upisa služi izvadak iz sudskog registra.²⁶

Svrha načela jedinstvenosti je osigurati da se sudski registar u cijeloj državi vodi po istim pravilima, odnosno da svi registarski sudovi postupaju jednako.²⁷

Načelo obveznosti nalaže da se upis činjenica koje zakon propisuje mora zatražiti u kratkom roku od 15 dana, kako bi podaci u registru uvijek bili ažurni. Na to se pravilo nadovezuje načelo prvenstva, koje uspostavlja red u postupanju suda tako što se prijave rješavaju onim redom kojim su i zaprimljene.²⁸

Načelo zakonitosti definira ulogu i granice djelovanja registarskog suda. Sud je dužan po službenoj dužnosti provjeriti je li prijava za upis u skladu sa zakonom, no njegova se provjera ograničava isključivo na formalne aspekte. To znači da sud ispituje jesu li prijava i priložene isprave u skladu s propisima, ali ne donosi odluku o tome je li ono što se upisuje i materijalno istinito ili poslovno opravdano.²⁹

Iako načelo istinitosti nalaže da upisani podaci moraju odražavati stvarno stanje, ono je u praksi ograničeno dosegom prethodno objašnjenog načela zakonitosti. Registarski sud, naime, ne provodi

²⁶ Jakša Barbić, Pravo društava: Opći dio, treće, izmijenjeno izdanje (Zagreb: Organizator, 2008.), str. 539 do 542

²⁷ Ibid., str. 543

²⁸ Jakša Barbić, Pravo društava: Opći dio, treće, izmijenjeno izdanje (Zagreb: Organizator, 2008.), str. 544 do 546

²⁹ Ibid., str. 546 do 547

istragu ili složeni dokazni postupak kako bi utvrdio materijalnu istinu, već se njegova provjera svodi na ispitivanje jesu li podnesene isprave formalno valjane.³⁰

Načelo povjerenja ključno je za pravnu sigurnost jer štiti treće osobe koje u dobroj vjeri posluju na temelju podataka iz sudskog registra. Zaštita je apsolutna, odnosno treća osoba koja se pouzdala u upisane podatke zaštićena je čak i ako se kasnije pokaže da ti podaci nisu bili točni. Sav rizik i odgovornost za netočan ili neažuran upis snosi subjekt na kojeg se podaci odnose, dok se od trećih osoba ne traži da provjeravaju ili istražuju istinitost onoga što je u registru objavljeno.³¹

Načelo upisa precizno određuje trenutak od kojeg upisane činjenice djeluju prema trećim osobama, a taj trenutak je dan objave upisa u Narodnim novinama. Nakon objave, stvara se neoboriva pravna pretpostavka da su podaci svima poznati i nitko se ne može opravdavati neznanjem. S druge strane, u razdoblju između samog upisa i njegove objave, ta ista činjenica ne može se suprotstaviti trećoj osobi ako ona za nju nije znala.³²

4.3. Osnove postupka pri upisu

Postupak upisa u sudski registar je po svojoj prirodi izvanparnični postupak koji vode nadležni trgovački sudovi na čijem se području nalazi sjedište subjekta upisa. U registarskim stvarima u prvom stupnju odlučuje sudac pojedinac. Postupak se pokreće prijavom ovlaštene osobe ili, u zakonom predviđenim slučajevima, po službenoj dužnosti suda.³³

Sudionici u postupku su predlagatelj te druge osobe čija bi prava ili pravni interesi mogli biti zahvaćeni odlukom suda. Registarski sud je dužan voditi postupak tako da se zaštite prava i interesi svih sudionika, pa tako može pozvati predlagatelja da ispravi ili dopuni prijavu ako utvrdi da je nepotpuna ili nerazumljiva.³⁴

³⁰ Ibid., str. 550 do 553

³¹ Ibid., str. 554 do 555

³² Ibid., str. 548 do 549

³³ Jakša Barbić, Pravo društava: Opći dio, treće, izmijenjeno izdanje (Zagreb: Organizator, 2008.), str. 556 do 558

³⁴ Ibid., str. 557

Protiv rješenja donesenog u postupku može se izjaviti žalba u roku od osam dana. Za sva procesna pitanja koja nisu izričito uređena Zakonom o sudskom registru, primjenjuju se pravila izvanparničnog, odnosno parničnog postupka.³⁵

4.4. Registar stvarnih vlasnika

Uz klasične sudske registre, Četvrta i Peta AML direktiva uvele su obvezu uspostave novog, centraliziranog registra stvarnih vlasnika u svakoj državi članici. Svrha ovog specijaliziranog registra jest upravo prikupljanje i javna dostupnost podataka o krajnjim fizičkim osobama koje kontroliraju pravne subjekte. Kako bi se osigurala prekogranična dostupnost tih informacija, na razini EU uspostavljen je i BORIS (Beneficial Ownership Registers Interconnection System), platforma koja međusobno povezuje nacionalne registre stvarnih vlasnika. Time se tradicionalna načela javnosti i dostupnosti podataka podižu na novu, europsku razinu, s ciljem stvaranja transparentnog okruženja koje otežava skrivanje iza složenih korporativnih struktura.³⁶

Novi sustav transparentnosti ne počiva samo na pukom upisu podataka, već uvodi i dinamičan mehanizam za osiguranje njihove točnosti. Članak 24. Uredbe (EU) 2024/1624 propisuje obvezu za sve obveznike (banke, javne bilježnike, odvjetnike itd.) da prijave nadležnom registru svaku nepodudarnost koju uoče između podataka o stvarnom vlasništvu u registru i informacija koje su sami prikupili u postupku dubinske analize klijenta. Time registar prestaje biti samo pasivna evidencija i postaje aktivna baza podataka čija se točnost neprestano provjerava kroz rad stotina obveznika na tržištu.³⁷ Uvodna izjava Uredbe dodatno pojašnjava da uvid u registar ne oslobađa

³⁵ Ibid., str. 558

³⁶ Gea Arcella, Sara Carioni, Michele Natri i Laura Piffaretti, La ricerca del titolare effettivo, Studio del Consiglio Nazionale del Notariato, br. 1-2023/B (10. veljače 2023.), str. 7, 53

³⁷ Uredba (EU) 2024/1624 Europskog parlamenta i Vijeća od 31. svibnja 2024. o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma, SL L, 2024/1624:

Članak 24. st. 1.:

Obveznici središnjim registrima prijavljuju sve nepodudarnosti koje utvrde između informacija dostupnih u središnjim registrima i informacija koje prikupe u skladu s člankom 20. stavkom 1. točkom (b) i člankom 22. stavkom 7. Nepodudarnosti iz prvog podstavka prijavljuju se bez nepotrebne odgode, a u svakom slučaju u roku od 14 kalendarskih dana od njihova otkrivanja. Prijavama takvih nepodudarnosti obveznici prilažu informacije koje su pribavili, a u kojima se navode nepodudarnost i osobe za koje smatraju da su stvarni vlasnici i, ako je primjenjivo, nominalni dioničari i nominalni direktori te zašto.

obveznike od vlastite dužnosti provjere, već služi kao dodatni alat u višeslojnom pristupku koji osigurava da su podaci u registrima točni i ažurirani.³⁸

Međutim, načelo javnosti i trend prema potpunoj transparentnosti doživjeli su značajnu korekciju presudom Suda Europske unije u spojenim predmetima WM i Sovim. Sud EU je u toj presudi ocjenjivao valjanost odredbe Pete AML direktive (Direktiva 2018/843) koja je državama članicama nametnula obvezu da informacije o stvarnim vlasnicima učine dostupnima „cjelokupnoj javnosti“, bez potrebe dokazivanja legitimnog interesa. Sud EU je utvrdio da takav opći javni pristup podacima o stvarnim vlasnicima predstavlja „ozbiljno zadiranje“ u temeljna prava na poštovanje privatnog života i zaštitu osobnih podataka, zajamčena člancima 7. i 8. Povelje o temeljnim pravima. Iako je cilj sprečavanja pranja novca legitiman, Sud EU je zaključio da je mjera neproporcionalna i da nije ograničena na ono što je „strogo nužno“. Prema mišljenju Suda EU, zadiranje u temeljna prava koje proizlazi iz omogućavanja pristupa podacima potencijalno neograničenom broju osoba nije opravdano, jer se cilj borbe protiv pranja novca može ostvariti i manje invazivnim mjerama, kao što je bio sustav predviđen Četvrtom AML direktivom, koji je pristup uvjetovao dokazivanjem „legitimnog interesa“. Slijedom toga, Sud EU je proglasio spornu

Članak 24. st. 4.:

Ovaj se članak ne primjenjuje na javne bilježnike, odvjetnike, druge neovisne pravne stručnjake, revizore, vanjske računovođe i porezne savjetnike s obzirom na informacije koje primaju od klijenta ili informacije koje pribavljaju u vezi s klijentom tijekom utvrđivanja pravnog položaja tog klijenta ili prilikom obavljanja svojih zadaća povezanih s obranom ili zastupanjem tog klijenta u sudskim postupcima ili u vezi sa sudskim postupcima, uključujući davanje savjeta o pokretanju ili izbjegavanju takvih postupaka, neovisno o tome jesu li predmetne informacije primljene ili pribavljene prije, tijekom ili nakon navedenih postupaka. Međutim, zahtjevi iz ovog članka primjenjuju se kada obveznici iz prvog podstavka ovog stavka daju pravne savjete u jednoj od situacija obuhvaćenih člankom 21. stavkom 2. drugim podstavkom.

³⁸ Ibid., recital 54:

Obveznici bi trebali utvrditi i poduzeti razumne mjere za provjeru identiteta stvarnog vlasnika s pomoću pouzdanih dokumenata i izvora informacija. Uvid u središnje registre informacija o stvarnom vlasništvu („središnji registri“) omogućuje obveznicima da osiguraju dosljednost s informacijama pribavljenima postupkom provjere te ne bi trebao biti primarni izvor obveznika za provjeru. Ako obveznici tijekom dubinske analize stranke utvrde nepodudarnosti između informacija koje se čuvaju u središnjim registrima i informacija koje pribave od stranke ili iz drugih pouzdanih izvora, trebali bi te nepodudarnosti prijaviti subjektu zaduženom za relevantni središnji registar kako bi se mogle poduzeti mjere za uklanjanje nedosljednosti. Taj proces doprinosi kvaliteti i pouzdanosti informacija koje se čuvaju u tim registrima, u okviru višedimenzionalnog pristupa kojim se osigurava da su informacije sadržane u središnjim registrima točne, primjerene i ažurirane. U nisko rizičnim situacijama i ako su stvarni vlasnici poznati obvezniku, obveznici bi trebali moći dopustiti stranci da prijavi nepodudarnosti ako se utvrde manje razlike koje čine tipografske ili slične tehničke pogreške.

odredbu Pete AML direktive nevaljanom. Ova presuda iz temelja mijenja shvaćanje transparentnosti u sustavu sprječavanja pranja novca, dajući prednost zaštiti privatnosti stvarnih vlasnika pred načelom neograničene javne dostupnosti podataka.³⁹

4.5. Zaključak

Sudski registar, temeljen na načelima javnosti i povjerenja, ključan je za pravnu sigurnost, dok je registar stvarnih vlasnika uveden kao ciljani mehanizam za povećanje transparentnosti i borbu protiv financijskog kriminala. Međutim, presuda Suda EU u predmetu *Sovim* pokazala je da se načelo transparentnosti mora uravnotežiti s temeljnim pravom na zaštitu privatnosti, ograničavajući neometan javni pristup podacima. Razumijevanje funkcioniranja i ograničenja ovih registara nužan je preduvjet za analizu novih obveza provjere koje su im nametnute.

5. IZMJENE ZTD I ZSR

5.1. Uvod

Usklađivanje s preporukama MONEYVAL-a i Akcijskim planom Vlade RH zahtijevalo je opsežne zakonodavne intervencije u dva ključna propisa, Zakon o trgovačkim društvima i Zakon o sudskom registru. U razdoblju od 2023. do 2024. godine doneseno je nekoliko ključnih izmjena i dopuna s ciljem uvođenja sustavnog mehanizma provjere osoba koje sudjeluju u osnivanju i upravljanju trgovačkim društvima.

Ovo poglavlje donosi pregled najvažnijih normativnih promjena. Analiza neće slijediti isključivo kronološki ili numerički redoslijed članaka, već će izmjene grupirati tematski kako bi se lakše razumjela njihova svrha i domašaj. Prvo će se analizirati izmjene Zakona o trgovačkim društvima, s fokusom na definiranje općih zapreka za članstvo i funkcije u organima (kazneno-međunarodne provjere i porezno-stečajne provjere), a zatim će se prikazati kako se te zapreke primjenjuju na specifične subjekte, od prokurista i članova društava osoba, do dioničara i članova

³⁹ Presuda Suda (veliko vijeće) od 22. studenoga 2022., WM i Sovim SA protiv Luxembourg Business Registers, Spojeni predmeti C-37/20 i C-601/20, ECLI:EU:C:2022:912; recitali: 38, 44, 64, 85 i 92

organa društava kapitala. Nakon toga, analizirat će se izmjene Zakona o sudskom registru kojima se navedene materijalne odredbe procesno provode i uvode u praksu sudskog registra.

5.2. Koncept procjene rizika u sustavu sprječavanja pranja novca

Moderno zakonodavstvo u području sprječavanja pranja novca, uključujući i Četvrtu i Petu AML direktivu, napustilo je raniji, rigidni „pristup temeljen na pravilima“ (rule-based approach) i uvelo tzv. pristup temeljen na riziku (eng. Risk-Based Approach, RBA). Dok se raniji pristup temeljio na primjeni istih pravila na sve situacije, što je kriminalcima omogućavalo da prilagode svoje tehnike i ostanu neotkriveni, novi pristup je dinamičan i fleksibilan. On podrazumjeva da mjere koje se poduzimaju moraju biti razmjerne utvrđenom riziku.⁴⁰

Umjesto da se svi klijenti i transakcije tretiraju na isti način, od obveznika se traži da sami procijene rizik od pranja novca i financiranja terorizma te da u skladu s tom procjenom primijene odgovarajuće mjere dubinske analize stranke (eng. Customer Due Diligence, CDD). U situacijama niskog rizika primijenit će se pojednostavljene mjere (eng. Simplified Due Diligence), dok će se u situacijama u kojima je rizik procijenjen kao visok, primjerice kod poslovanja s politički izloženim osobama (eng. Politically Exposed Persons, PEPs) ili klijentima iz visokorizičnih trećih zemalja, morati primijeniti pojačane mjere dubinske analize (eng. Enhanced Due Diligence).⁴¹

Zakonodavne izmjene koje uvode obvezne provjere u sudskom registru predstavljaju konkretnu primjenu ovog načela. Njima se, naime, za određene kategorije osoba (npr. one s relevantnom kaznenom prošlošću ili poreznim dugovanjima), koje se a priori smatraju rizičnijima, propisuje obvezna i pojačana provjera već pri samom osnivanju ili ulasku u vlasničku ili upravljačku strukturu trgovačkog društva.⁴²

Središnji mehanizam za primjenu pristupa temeljenog na riziku na nacionalnoj razini je izrada Nacionalne procjene rizika (NPR). Izrada ovog dokumenta obveza je koju FATF-a, a time i

⁴⁰ Wouter ter Bogt, The Fourth European Anti-Money Laundering Directive: A Critical Review of the Interaction between the Risk Based Approach, Customer Due Diligence and Beneficial Ownership, Stanford-Vienna European Union Law Working Paper br. 34, <http://tflf.stanford.edu>, str. 23, 27-28

⁴¹ Ibid., str. 33-34, 44

⁴² Ibid., str. 23

MONEYVAL, nalaže državama kako bi pokazale da razumiju vlastite rizike od pranja novca i financiranja terorizma. NPR je ključan dokument na temelju kojeg se procjenjuje državu i na temelju kojeg bi država trebala alocirati svoje resurse za borbu protiv pranja novca.⁴³

U teoriji, procjena rizika trebala bi se temeljiti na analizi dvaju ključnih elemenata: prijetnji (vanjskih sila koje generiraju nezakonitu dobit, npr. organizirani kriminal, korupcija) i ranjivosti (unutarnjih slabosti sustava ili pojedinih sektora koji ih čine podložnima pranju novca). Međutim, u praksi je metodologija izrade ovih procjena često konceptualno nejasna i analitički problematična. FATF-a daje vrlo malo konkretnih uputa o tome kako provesti procjenu, ostavljajući državama veliku diskreciju. To dovodi do toga da se u procjenama često koriste nepouzdana pokazatelji, poput broja prijavljenih sumnjivih transakcija, koji istovremeno može ukazivati i na veliki problem pranja novca, ali i na savjestan rad obveznika, zbog čega je kao samostalan podatak neupotrebljiv za stvarnu procjenu rizika. Uz to, procjene se često oslanjaju na netransparentne „ekspertne prosudbe“ bez jasnog navođenja tko su eksperti i kako su njihova mišljenja vrednovana.⁴⁴

Ova metodološka problematika važna je za kontekst ovog rada, jer su upravo nalazi iz takve Nacionalne procjene rizika i kasnijeg evaluacijskog izvješća MONEYVAL-a bili izravan povod za zakonske izmjene koje se analiziraju.

5.3. Zakon o trgovačkim društvima

5.3.1. Prokurist (čl. 45. ZTD)

Prema uređenju koje je vrijedilo do početka 2023. godine, odredba članka 45. ZTD 114/22⁴⁵ bila je vrlo sažeta. Propisivala je da se za prokurista primjenjuju zapreke za članstvo u upravi iz članka 239. stavka 2. ZTD-a te da se prokura ne može dati pravnoj osobi.

⁴³ Joras Ferwerda i Peter Reuter, Learning from Money Laundering National Risk Assessments: The Case of Italy and Switzerland, European Journal on Criminal Policy and Research 25, br. 1 (2019.), str. 5-6

⁴⁴ Ibid., str. 5-11

⁴⁵ Zakon o trgovačkim društvima (Narodne novine br. 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 114/2022, dalje u tekstu: ZTD 114/22)

Izmjenama ZTD-a 18/23⁴⁶, članak je značajno dopunjen. Uveden je novi stavak kojim se propisuje da prokura prestaje po sili zakona ako za prokurista nastupe okolnosti koje predstavljaju zapreku za članstvo u upravi. Te okolnosti, definirane u članku 68. stavku 6. ZTD-a, odnose se na pravomoćne osude za gospodarska kaznena djela. Zakonodavac je uveo i dvostruku kontrolu: obvezu trgovca da sam prijavi prestanak prokure te ovlast suda da to upiše po službenoj dužnosti. Time je po prvi put propisano da prokurist ne može biti osoba povezana s gospodarskim kriminalom.

5.3.2. Članovi društava osoba i opće zapreke (čl. 68. ZTD)

Novom izmjenom članka 68. ZTD 18/23, zakonodavac je uveo opću zapreku za članstvo u javnom trgovačkom i komanditnom društvu. Uvedeno je pravilo prema kojem članstvo ne može steći osoba osuđena za kazneno djelo financiranja terorizma ili pranja novca, kao ni osoba pod međunarodnim mjerama ograničavanja. Ako takve okolnosti nastupe kod postojećeg člana, njegova prava miruju. Evidenciju o tim osobama vodi Ministarstvo pravosuđa, koje je dužno o tome obavijestiti društvo i sudski registar.

Daljnjim izmjenama iste odredbe ZTD 130/23⁴⁷, zapreke su proširene i na porezno-stečajni status. Članstvo ne može steći osoba koja ima nepodmirena javna davanja, ili je povezana s društvom koje je brisano u stečaju s dugovima (npr. kao član s udjelom od 25% ili više). Time je članak 68. ZTD-a postao središnja norma koja definira i kazneno-međunarodne i porezno-stečajne zapreke za članstvo u društvima osoba.

5.3.3. Primjena općih zapreka na ostale subjekte

Logika općih zapreka iz članka 68. ZTD-a zatim je proširena na skoro sve ostale oblike trgovačkih društava i njihove sudionike:

⁴⁶ Zakon o trgovačkim društvima (Narodne novine br. 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 114/2022, 18/23, dalje u tekstu: ZTD 18/23)

⁴⁷ Zakon o trgovačkim društvima (Narodne novine br. 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 114/2022, 18/23, 130/23, dalje u tekstu: ZTD 130/23)

Odredbom članka 148. stavka 6. ZTD 18/23 izričito je propisano da se na članove tajnog društva primjenjuju pravila iz članka 68., čime su i oni obuhvaćeni tim provjerama.

Kroz članak 160. stavak 2. ZTD 18/23 uvedena je zapreka za osnivače koji se nalaze u kazneno-međunarodnoj evidenciji, ali ne i porezno-stečajnoj. Ista zabrana je člancima 196. i 201. ZTD 18/23 proširena i na upisnike dionica kod sukcesivnog osnivanja

Izmjenom članka 386. stavka 2. ZTD 18/23 propisano je da za članstvo u d.o.o.-u vrijede ista ograničenja kao i za članove javnog trgovačkog društva iz članka 68., čime su obuhvaćeni i kazneno-međunarodnom i porezno-stečajnom provjerom.

5.3.4. Zapreke za članove organa društava kapitala

Prije izmjena, članak 239. stavak 2. ZTD 114/22 propisivao je da član uprave dioničkog društva ne može biti osoba osuđena za određena gospodarska kaznena djela, s rokom zapreke od pet godina.

Novom izmjenom ZTD 18/23, popis kaznenih djela je proširen na pranje novca i financiranje terorizma, a zapreka traje dok traju pravne posljedice osude. Također je dodana i zapreka za osobe pod međunarodnim sankcijama. Ako zapreka nastupi naknadno, članstvo u upravi prestaje po sili zakona. Iste zapreke su izmjenom članka 255. stavka 3. ZTD 18/23 proširene i na članove nadzornog i upravnog odbora. Za članove uprave d.o.o.-a, članak 423. stavak 1. ZTD 18/23 i 130/23 upućuje na primjenu istih pravila kao i za upravu dioničkog društva.

5.3.5. Opća porezno-stečajna zapreka (čl. 62.a ZTD)

Ključna novina uvedena ZTD-om 130/23 jest novi članak 62.a, koji sistematizira porezno-stečajne zapreke za sve subjekte. On propisuje da osoba ne može osnovati društvo niti biti imenovana za člana uprave ako ima nepodmirena javna davanja ili je povezana s društvom

brisanim u stečaju s dugovima. Kasnijom izmjenom ZTD 136/24⁴⁸, dodana je iznimka za dugovanja do 30 eura.

5.4. Zakon o sudskom registru

5.4.1. Prelazak s izjava na službene provjere (čl. 40.a ZSR)

Prema ZSR 40/19⁴⁹, osnivači su prilikom upisa predavali javnobilježnički ovjerenu izjavu da nemaju poreznih dugovanja, a sudski registar nije bio dužan to službeno provjeravati.

Izmjenama ZSR 123/23⁵⁰, ta je praksa ukinuta. Uvedena je obveza Porezne uprave da na zahtjev registarskog suda dostavi potvrdu o (ne)postojanju poreznog duga, čime je uspostavljena izravna, službena provjera

5.4.2. Proširenje obveza provjere sudskog registra (čl. 43. ZSR)

Izmjenama ZSR 34/22⁵¹ uvedena je obveza registarskog suda da provjerava kandidate za članove organa i prokuriste u kazneno-međunarodnoj evidenciji Ministarstva pravosuđa.

Naknadnim izmjenama (ZSR 123/23), ta je obveza proširena i na provjeru porezno-stečajnog statusa za širok krug osoba (osnivače, članove, uprave), čime je sudski registar i formalno postao ključno tijelo za provedbu cjelokupnog sustava provjera.

5.5. Zaključak

Analizirane izmjene Zakona o trgovačkim društvima i Zakona o sudskom registru pokazuju jasan trend pojačanog nadzora nad osobama koje sudjeluju u trgovačkim društvima, uz postupno

⁴⁸ Zakon o trgovačkim društvima (Narodne novine br. 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 114/2022, 18/23, 130/23, 136/24, dalje u tekstu: ZTD 136/24)

⁴⁹ Zakon o sudskom registru (Narodne novine br. 1/1995, 57/1996, 1/1998, 30/1999, 45/1999, 54/2005, 40/2007, 91/2010, 90/2011, 148/2013, 93/2014, 110/2015, 40/2019, dalje u tekstu: ZSR 40/19)

⁵⁰ Zakon o sudskom registru (Narodne novine br. 1/1995, 57/1996, 1/1998, 30/1999, 45/1999, 54/2005, 40/2007, 91/2010, 90/2011, 148/2013, 93/2014, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 123/23, dalje u tekstu: ZSR 123/23)

⁵¹ Zakon o sudskom registru (Narodne novine br. 1/1995, 57/1996, 1/1998, 30/1999, 45/1999, 54/2005, 40/2007, 91/2010, 90/2011, 148/2013, 93/2014, 110/2015, 40/2019, 34/2022, dalje u tekstu: ZSR 34/22)

ukidanje oslanjanja na izjave stranaka te uvođenje automatiziranih i sustavnih provjera putem evidencija koje vode nadležna tijela. Unatoč pozitivnim namjerama zakonodavca, aktualni normativni okvir i dalje pokazuje znakove normativne neujednačenosti, terminološke nepreciznosti i tehničke rascjepkanosti, što može otežati praktičnu primjenu. Potrebna je dodatna normativna usklađenost, osobito kroz jasno propisane i jedinstveno primjenjive pravne standarde u pogledu svih trgovačkih oblika i svih osoba koje sudjeluju u osnivanju i upravljanju društvima.

6. ANALIZA ZAKONSKIH ODREDBI I PRAKTIČNIH IZAZOVA

6.1. Uvod

Nakon što su u prethodnim poglavljima postavljeni međunarodni, teorijski i normativni okviri, ovo poglavlje predstavlja središnji i najopsežniji dio rada: dubinsku analizu novih zakonskih odredbi i praktičnih izazova njihove primjene. Analiza započinje teorijskom kritikom samog kaznenog djela pranja novca, čime se postavlja kritički odmak prema cjelokupnom regulatornom sustavu. Zatim se hrvatske zakonodavne intervencije smještaju u širi kontekst evolucije pravnog okvira Europske unije, uključujući i najnoviji "AML paket" iz 2024. godine. Srž poglavlja čini sustavan pregled i kritička ocjena novih pravila provjere po pojedinim subjektima upisa u sudski registar, kako bi se identificirale konkretne normativne neusklađenosti, pravne praznine i terminološke nedosljednosti. Poglavlje na kraju razmatra i temeljne pravne izazove koji proizlaze iz novog sustava, od praktičnog problema utvrđivanja identiteta do pitanja sudske zaštite pojedinca u kontekstu međunarodnih mjera ograničavanja.

6.2. Pravnoteorijska kritika kaznenog djela pranja novca

Prije detaljne analize hrvatskih zakonskih rješenja, važno je istaknuti da je cjelokupni međunarodni projekt borbe protiv pranja novca i financiranja terorizma (AML/CFT) predmetom oštre akademske kritike. Iako se u javnosti i kroz djelovanje međunarodnih tijela poput FATF-e stvorila slika o pranju novca kao o „sophisticiranoj i glamuroznoj“ prijetnji globalnoj sigurnosti ,

kritičari upozoravaju da je taj narativ stvoren bez čvrstih temelja i jasnog razumijevanja što je točno problematično u samom činu pranja novca.⁵²

Pravni teoretičar Peter Alldridge tvrdi da je AML zakonodavstvo „stvorilo vrlo ozbiljno kazneno djelo bez jasne ideje o tome što je u njemu loše“. Ključni argumenti koji su se koristili za opravdanje ovog regulatornog sustava pokazali su se neutemeljenima.⁵³

Zaštita financijskih institucija: tvrdnje da je AML sustav nužan radi zaštite stabilnosti financijskog sektora su „fantazija“, što potvrđuje i činjenica da nijedna od kriza i bankrota tijekom velike financijske krize 2007.-2008. nije bila posljedica pranja novca.⁵⁴

Iako se sustav isprva opravdavao borbom protiv trgovine drogom, a kasnije i protiv terorizma i korupcije, Alldridge ističe da želja za oduzimanjem imovinske koristi stečene tim djelima ne povlači za sobom nužnost da i samo pranje novca bude kazneno djelo.⁵⁵

Stvarni razlog za postojanje kaznenog djela pranja novca nije u njegovoj štetnosti, već u potrebi da se opravdaju iznimno teške i opsežne obveze nadzora i izvješćivanja nametnute financijskom sektoru od strane FATF-e. Drugim riječima, stvoreno je „ozbiljno“ kazneno djelo kako bi se opravdao masovni aparat nadzora i prikupljanja podataka.⁵⁶

Ova perspektiva sugerira da se na zakonodavne promjene, koje su predmet analize ovog rada, treba gledati kritički, kao na implementaciju međunarodnih standarda čije su temeljne postavke i stvarna učinkovitost u pravnoj teoriji ozbiljno dovedene u pitanje.⁵⁷

⁵² Penny Crofts, What Went Wrong with Money Laundering Law?, Current Issues in Criminal Justice 29, br. 2 (2017.), str. 192

⁵³ Ibid., str. 193

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Ibid.

6.3. Evolucija i struktura zakonodavnog okvira Europske unije

Prije dublje analize nacionalnih propisa, nužno je sustavno prikazati zakonodavni okvir Europske unije iz kojeg oni proizlaze.

6.3.1. Prethodni zakonodavni okvir (do 2024.)

Okvir Europske unije za sprječavanje pranja novca i financiranja terorizma do 2024. godine temeljio se na nizu direktiva koje su postupno nadograđivane. Uredbom (EU) 2024/1624, kao ključni prethodni akti iz kojih se razvio novi sustav, navode se:

- Direktiva (EU) 2015/849 (Četvrta AML direktiva) i Direktiva (EU) 2018/843 (Peta AML direktiva), koje se navode kao glavni pravni instrumenti koji su do sada uređivali ovo područje⁵⁸
- Povezani kaznenopravni propisi, poput Direktive (EU) 2018/1673 o borbi protiv pranja novca i Direktive (EU) 2017/541 o suzbijanju terorizma, kojima se na razini Europske unije uskladilo razumijevanje ovih kaznenih djela⁵⁹
- Propisi za nove tehnologije, prvenstveno Uredba (EU) 2023/1114 (MiCA) i Uredba (EU) 2023/1113 (TFR), kojima je reguliran sektor kryptoimovine.⁶⁰

6.3.2. Novi zakonodavni okvir „AML Paket“ iz 2024.

Prepoznajući da se pristup temeljen na direktivama pokazao fragmentiranim i nedovoljno usklađenim, Europska unija je 2024. godine usvojila sveobuhvatni zakonodavni paket. Uvodna izjava Uredbe (EU) 2024/1624 pojašnjava da novi, jedinstveni pravni okvir sada čine četiri ključna propisa:

⁵⁸ Uredba (EU) 2024/1624 Europskog parlamenta i Vijeća od 31. svibnja 2024. o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma, SL L, 2024/1624, recital 1

⁵⁹ Ibid., recital 5.

⁶⁰ Ibid., recital 14.

- Uredba (EU) 2024/1624, predstavlja „jedinstveni pravilnik“ (single rulebook) s izravno primjenjivim pravilima za sve obveznike u Uniji⁶¹
- Direktiva (EU) 2024/1640 (Šesta AML direktiva), uređuje institucionalna pitanja na nacionalnoj razini koja zahtijevaju transpoziciju (npr. ovlasti FOJ-eva, registri stvarnih vlasnika)⁶²
- Uredba (EU) 2024/1620 (Uredba o AMLA-i), osniva novo središnje nadzorno tijelo, Tijelo za sprečavanje pranja novca i borbu protiv financiranja terorizma.⁶³
- Uredba (EU) 2023/1113 je ažurirana Uredba o prijenosu sredstava koja uključuje i kriptoimovinu⁶⁴

Ovaj novi, harmonizirani okvir predstavlja kontekst unutar kojeg treba promatrati daljnji razvoj i primjenu nacionalnih propisa, uključujući i hrvatske.

6.3.3. Proširenje i kruga subjekata na koje se primjenjuje Uredba (EU) 2024/1624

Osim produbljivanja postojećih obveza, novi regulatorni okvir značajno proširuje i krug subjekata na koje se primjenjuje. Članak 3. Uredbe (EU) 2024/1624, uz već poznate obveznike, sada izričito uključuje i nove visokorizične sektore. Posebno je zanimljivo uključivanje profesionalnih nogometnih klubova i nogometnih agenata.⁶⁵ Uvodna izjava pojašnjava da je nogometni sektor prepoznat kao izložen riziku zbog velikih financijskih iznosa, prekograničnih transakcija i često netransparentnih vlasničkih struktura, što ga čini pogodnim za zloupotrebu.⁶⁶

⁶¹ Ibid., recital 3.

⁶² Ibid.

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Ibid.

⁶⁵ Ibid., Članak 3., točke (n) i (o)

⁶⁶ Ibid., recital 24

6.4. Temeljni stupovi i slabosti EU sustava sprječavanja pranja novca

Razvoj europskog sustava za sprječavanje pranja novca neraskidivo je vezan uz pretvaranje globalnih standarda, prvenstveno preporuka FATF-e, iz neobvezujućeg „mekog prava“ u obvezujuće „tvrdo pravo“ Europske unije. Taj se razvoj odvijao kroz tri ključne faze:⁶⁷

Ta se evolucija najbolje vidi kroz razvoj triju generacija direktiva o pranju novca.

Prva direktiva iz 1991. godine (Direktiva Vijeća 91/308/EEZ o sprječavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca) uvela je u europsko pravo temeljne mehanizme borbe protiv pranja novca, kombinirajući pristup kriminalizacije djela s preventivnim mjerama nametnutim financijskim institucijama, poput obveze identifikacije stranaka i prijavljivanja sumnjivih transakcija. Već tada se pojavila ustavnopravna dilema unutar EU, kako donijeti mjeru koja je u biti kaznenopravne prirode na temelju Ugovora o EZ-u, koji nije predviđao takve ovlasti?. Rješenje je pronađeno u kompromisu, direktiva nije izričito „kriminalizirala“, već je „zabranila“ pranje novca, pravdajući svoj legitimitet potrebom zaštite integriteta unutarnjeg tržišta i financijskog sustava.⁶⁸

Druga direktiva iz 2001. godine (Direktiva 2001/97/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o izmjeni Direktive Vijeća 91/308/EEZ) značajno je proširila sustav kao odgovor na nove FATF-ine preporuke, obuhvativši sva „teška kaznena djela“ i namećući obveze i nefinancijskim profesijama, poput odvjetnika.⁶⁹

Treća direktiva iz 2005. godine (Direktiva 2005/60/EZ Europskog parlamenta i Vijeća o sprječavanju korištenja financijskog sustava za potrebe pranja novca i financiranja terorizma) dodatno je modernizirala okvir, izričito uključivši „financiranje terorizma“ te uvodeći ključni koncept „pristupa temeljenog na procjeni rizika“.⁷⁰

⁶⁷ Valsamis Mitsilegas i Bill Gilmore, *The EU Legislative Framework against Money Laundering and Terrorist Finance: A Critical Analysis in the Light of Evolving Global Standards*, *International and Comparative Law Quarterly* 56, br. 1 (2007.), str. 2,3,23

⁶⁸ Ibid., str. 119-120, 135-136

⁶⁹ Ibid., str. 123-124

⁷⁰ Ibid., str. 120, 125-127

Takav evolutivni pristup, vođen vanjskim standardima i unutarnjim pravnim kompromisima, rezultirao je složenim i fragmentiranim sustavom koji se i danas nadograđuje.⁷¹

Sustav sprječavanja pranja novca u Europskoj uniji, pa tako i u Hrvatskoj kao njezinoj članici, temelji se na tri ključna stupa. Prvi je kriminalizacija pranja novca, odnosno zakonsko definiranje tog kaznenog djela. Drugi stup je prevencija, koja se ostvaruje nametanjem niza obveza privatnom sektoru (bankama, odvjetnicima, revizorima i drugim obveznicima) da identificiraju klijente i prate njihove transakcije. Treći stup je financijsko-obavještajni rad, koji se temelji na prikupljanju i analizi prijava o sumnjivim transakcijama od strane specijaliziranih državnih tijela, financijsko-obavještajnih jedinica. Zakonodavne izmjene koje su predmet ove analize primarno se odnose na jačanje preventivnog stupa, s ciljem onemogućavanja zlouporabe pravnih subjekata već pri njihovom osnivanju i registraciji.⁷²

Ključni izazov za učinkovitost ovog sustava na razini cijele Europske unije leži u načinu na koji se donose propisi. EU se do sada primarno oslanjala na direktive minimalne harmonizacije, koje državama članicama dopuštaju da u svoja nacionalna zakonodavstva uvedu strože standarde od onih propisanih. Iako takav pristup poštuje suverenitet država, on neizbježno dovodi do različitih nacionalnih rješenja i neusklađenog pravnog okvira unutar Unije.⁷³

Kao izravan odgovor na tu fragmentiranost i prepoznate slabosti, Europska unija je 2021. godine pokrenula reformu s ciljem uspostave znatno integriranijeg sustava. Novi zakonodavni paket uključuje prijedlog Uredbe o sprječavanju pranja novca (AMLR), koja bi trebala osigurati izravno primjenjiva i jedinstvena pravila u cijeloj EU, te novu, šestu AML Direktivu (6AMLD). Središnji element ove reforme je osnivanje Europske agencije za sprječavanje pranja novca (AMLA) kao novog europskog tijela.⁷⁴

⁷¹ Ibid., str. 120, 136

⁷² Valsamis Mitsilegas i Niovi Vavoula, *The Evolving EU Anti-Money Laundering Regime: Challenges for Fundamental Rights and the Rule of Law*, Maastricht Journal of European and Comparative Law 23, br. 2 (2016). str. 262

⁷³ David Muradyan, *The efficiency of the European Union's Anti-money laundering legislation*, Faculty of Law, Stockholm University (2021), str. 46, 47, 49

⁷⁴ Eleni Kosta, *The proposed Anti-Money Laundering Authority and the future of FIU collaboration in Europe*, str. 124 i 136

Njezin mandat počiva na tri ključna stupa: (1) dovršetak jedinstvenog pravilnika (Single Rulebook) kako bi se osigurala regulatorna dosljednost, (2) razvoj harmoniziranih nadzornih praksi te (3) jačanje suradnje i metoda rada nacionalnih financijsko-obavještajnih jedinica (FOJ).⁷⁵

Jedan od ključnih izazova koji AMLA treba riješiti jest upravo problem proizašao iz različite pravne prirode nacionalnih FOJ-eva, koji mogu biti administrativnog, policijskog ili hibridnog tipa. Ta različitost u praksi dovodi do poteškoća u razmjeni podataka i pristupu informacijama, što izravno utječe na učinkovitost prekogranične suradnje. AMLA će preuzeti i upravljanje mrežom FIU.net, a predviđeno je i da pomaže u provođenju zajedničkih analiza sumnjivih transakcija koje provode FOJ-evi iz različitih država članica, čime se stvara operativni mehanizam za prevladavanje postojeće rascjepkanosti.⁷⁶

Nadalje, poseban naglasak nove agencije stavljen je na visokorizične sektore, pri čemu su krypto-imovina i pružatelji usluga povezanih s krypto-imovinom (eng. Crypto-Asset Service Providers, CASP) izričito istaknuti kao neposredni prioritet. U radnom programu AMLA-e navodi se da su CASP-ovi izloženi značajnim rizicima od pranja novca i financiranja terorizma zbog svojih tehnoloških značajki, prekograničnog poslovanja i mogućnosti koje pružaju za povećanje anonimnosti. Prepoznajući da neujednačeni nacionalni pristupi autorizaciji i nadzoru CASP-ova mogu dovesti do nadzorne fragmentacije i „traženja najpovoljnije jurisdikcije“ (jurisdiction shopping) od strane visokorizičnih aktera, AMLA planira razviti mjere za promicanje visokih i dosljednih standarda kontrole. Taj će se prioritet odraziti kako u nadzornim aktivnostima, tako i u radu stupa za FOJ-eve, koji će financijsko-obavještajne podatke povezane s krypto-imovinom uključiti u svoje prve zajedničke analize prekograničnih rizika.⁷⁷

⁷⁵ AMLA, Work Programme 2025, str. 7

⁷⁶ Eleni Kosta, The proposed Anti-Money Laundering Authority and the future of FIU collaboration in Europe, str. 127, 128, 129, 130, 134

⁷⁷ AMLA, Work Programme 2025, str. 8,9,11,25,26

6.5. PROKURIST

6.5.1. *Pojam i temeljna obilježja prokure*

Prokura je najšira trgovačka punomoć čiji su sadržaj i opseg ovlasti određeni Zakonom o trgovačkim društvima. Time se razlikuje od obične punomoći, čiji opseg određuje sam opunomoćitelj.⁷⁸

Unatoč širokim ovlastima, prokurist ne može bez posebne, dodatne ovlasti poduzimati dvije ključne radnje: otuđivati i opterećivati nekretnine trgovačkog društva. Također, prokurist po samom zakonu ne može davati punomoć za sklapanje poslova drugim osobama, prenositi prokuru na drugoga, niti zastupati društvo u postupcima koji bi vodili do prestanka društva (npr. otvaranje stečaja).⁷⁹

Ograničenja ovlasti prokurista koja nisu propisana samim zakonom, već su dogovorena interno između društva i prokurista, nemaju nikakav učinak prema trećim osobama. Rizik da će prokurist zloupotrijebiti svoje široke ovlasti i postupiti suprotno internim ograničenjima snosi isključivo društvo koje mu je dalo prokururu, a ne treća osoba koja se pouzdala u zakonski opseg njegovih ovlasti.⁸⁰

6.5.2. *Analiza novih zakonskih odredbi i pravnih neusklađenosti*

⁸¹Odredba članka 45. stavka 2. ZTD propisuje da se u određenim slučajevima osoba ne može imenovati za prokurista. Međutim, sama odredba ne definira te slučajeve, već upućuje na pravila iz dijela zakona koji se odnosi na članove uprave dioničkog društva.

⁷⁸ Jakša Barbić, *Pravo društava: Opći dio, treće, izmijenjeno izdanje* (Zagreb: Organizator, 2008.), str. 492-493

⁷⁹ Ibid., str. 494-495

⁸⁰ Ibid., str. 493, 498-499

⁸¹ Prilikom analize koriste se odredbe zadnje izmjene Zakona o trgovačkim društvima (Narodne novine br. 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 114/2022, 18/23, 130/23, 136/24) i Zakona o sudskom registru (Narodne novine br. 1/1995, 57/1996, 1/1998, 30/1999, 45/1999, 54/2005, 40/2007, 91/2010, 90/2011, 148/2013, 93/2014, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 123/23).

Naime, članak 239. stavak 2. točka 1. ZTD navodi negativnu definiciju, odnosno taksativno nabraja okolnosti u kojima osoba ne može biti imenovana za člana uprave. Ta se odredba analogno primjenjuje i na prokuriste, čime se oni u pogledu zakonskih zapreka izjednačuju s članovima uprave. Tako je propisano da članom uprave, a posljedično i prokuristom, ne može biti osoba koja je pravomoćno osuđena za kaznena djela pranja novca, financiranja terorizma, zlouporabe povjerenja u gospodarskom poslovanju, prijevare u gospodarskom poslovanju, prouzročenja stečaja, pogodovanja vjerovnicima ili povrede obveze vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga, kao i za ranije važeća kaznena djela zlouporabe stečaja i zlouporabe u postupku stečaja, i to za vrijeme dok traju pravne posljedice osude. Također, zapreka postoji i u slučaju kada je osobi izrečena međunarodna mjera ograničavanja raspolaganja imovinom, dok je ta mjera na snazi.

S obzirom na to da ZTD niti ZSR izričito ne propisuju porezno-stečajnu provjeru za prokuriste, postavlja se pitanje može li se, s obzirom na analognu primjenu članka 239. stavka 2. ZTD, i prokurista smatrati članom uprave u svrhu primjene porezno-stečajnih ograničenja. Ako se prihvati takvo tumačenje, tada bi se i na prokurista mogla primjenjivati odredba članka 62.a stavka 3. ZTD, odnosno mogao bi podlijegati porezno-stečajnoj provjeri, kao i član uprave.

U prilog takvom tumačenju ide i odredba članka 43. stavka 6. ZSR-a, kojom je propisano da se provjera kazneno-međunarodne evidencije odnosi i na prokurista, i to iz evidencije osoba koje ne mogu biti članovi uprave.

Također, člankom 45. stavkom 4. ZTD propisano je da, ako je osoba već imenovana za prokurista, a u međuvremenu nastupi neka od zapreka (pravomoćna osuda za kazneno djelo financiranja terorizma ili pranja novca ili uvođenje međunarodnih mjera ograničavanja raspolaganja imovinom), prokura joj prestaje po sili zakona. Sud je tada obavezan po službenoj dužnosti upisati prestanak prokure u sudski registar, na temelju članka 68. stavka 6. ZTD.

Međutim, problem predstavlja činjenica da članak 68. stavak 6. ZTD govori o zabilježbi mirovanja prava i ovlasti člana društva, dok članak 45. stavak 4. ZTD propisuje izričiti prestanak prokure po sili zakona. Ova normativna neskladnost otvara pitanje usklađenosti i primjene propisa u praksi.

Nadalje, analizom ostalih relevantnih odredbi Zakona o trgovačkim društvima i Zakona o sudskom registru utvrđeno je da, osim kaznene osude i uvođenja međunarodnih mjera, nije propisana dodatna zapreka za obnašanje funkcije prokurista u slučaju postojanja poreznog duga. Drugim riječima, za razliku od članova uprave, za prokuriste trenutačno ne postoji izričita zakonska zapreka u slučaju poreznih ili stečajnih dugovanja.

6.6. JAVNO TRGOVAČKO DRUŠTVO

6.6.1. *Pravna priroda članstva u j.t.d.-u*

Javno trgovačko društvo kao tipičan predstavnik društava osoba temelji se na osobnoj povezanosti i povjerenju među članovima (*intuitu personae*).⁸²

Za razliku od društava kapitala, u j.t.d.-u članstvo i udio čine neraskidivu cjelinu. Ne postoji „udio“ kao samostalna imovinska vrijednost. Sva prava (npr. pravo na dobit, sudjelovanje u upravljanju) i obveze člana vezana su isključivo uz njegov osobni status u društvu.⁸³

Ulazak novih osoba u društvo strogo je kontroliran. Novi član koji uđe u društvo odgovara solidarno s ostalim članovima za sve obveze društva, uključujući i one nastale prije njegovog ulaska.⁸⁴

6.6.2. *Analiza novih zakonskih odredbi za članove j.t.d.-a*

⁸⁵U odnosu na javno trgovačko društvo, propisana su ograničenja i za stjecanje članstva i za već postojeće članove. Tako je člankom 68. stavkom 3. ZTD određeno da se članstvo može

⁸² Jakša Barbić, Pravo društava: Društva osoba, Knjiga treća, drugo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje (Zagreb: Organizator, 2019.), str. 433

⁸³ Ibid., str. 433

⁸⁴ Ibid., str. 437, 438, 440

⁸⁵ Prilikom analize koriste se odredbe zadnje izmjene Zakona o trgovačkim društvima (Narodne novine br. 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 114/2022, 18/23, 130/23, 136/24) i Zakona o sudskom registru (Narodne novine br. 1/1995, 57/1996, 1/1998, 30/1999, 45/1999, 54/2005, 40/2007, 91/2010, 90/2011, 148/2013, 93/2014, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 123/23).

ograničiti isključivo u slučaju dvaju kaznenih djela: financiranja terorizma i pranja novca, kao i u slučaju kada je osobi uvedena međunarodna mjera ograničavanja raspolaganja imovinom.

Ako takve okolnosti nastupe nakon što je osoba već postala član društva, njezina prava miruju, sukladno članku 68. stavku 4. ZTD. Uz to, propisano je da nadležno ministarstvo, u slučaju utvrđenja zapreka pri upisu osobe u evidenciju koju vodi, mora o tome obavijestiti i društvo i registarski sud, koji će potom po službenoj dužnosti zabilježiti mirovanje prava, sukladno članku 68. stavku 6. ZTD.

U pogledu postojanja poreznog duga kao okolnosti koja sprječava stjecanje članstva u javnom trgovačkom društvu, ZTD sadrži precizne odredbe. Naime, članstvo ne može steći osoba koja osobno ima porezni dug, ili je na propisane načine povezana s društvom koje ima takav dug. Minimalni prag vlasničkog udjela koji stvara zapreku definiran je kao udio od 25 % u temeljnom kapitalu, prema članku 68. stavku 3. ZTD.

Također, zapreka za stjecanje članstva postoji i za osobu koja je, u razdoblju od godinu dana prije podnošenja prijave za upis ili promjenu člana društva, bila član ili odgovorna osoba u društvu koje je brisano u stečajnom postupku, a imalo je nepodmirena javna davanja (članak 68. stavak 3. ZTD).

U ZTD-u postoji i analogna odredba koja sadrži ista ograničenja, ali se ne nalazi u dijelu zakona koji se odnosi na javna trgovačka društva, već u dijelu koji uređuje postupke pred sudskim registrom.

Bitna razlika između tih dviju skupina odredbi je u tome što se u ZTD-u govori o zapreci za stjecanje članstva, dok se u odredbama vezanima uz sudski registar govori o zapreci za osnivanje trgovačkog društva. Dakle, iako se radi o istoj stvari, jedne odredbe se odnose na članove, a druge na osnivače. U ostalim aspektima, sadržajno su podudarne, osobito u dijelu koji se odnosi na porezni dug i stečajne okolnosti, sukladno članku 62.a stavcima 1. i 2. ZTD.

Nadalje, uvedena je obveza registarskog suda da odbije upis osnivača ili člana društva ako, tijekom ispitivanja prijave za upis, na temelju potvrde Porezne uprave dostavljene elektroničkim putem, utvrdi postojanje neke od navedenih zapreka, poput poreznog duga ili razloga povezanih sa stečajem. Ova je obveza propisana člankom 43. stavkom 7. ZSR, u vezi s člankom 40.a ZSR-a.

Zaključno, u odnosu na članove i osnivače javnog trgovačkog društva, ZTD je uveo obvezu provjere u kazneno-međunarodnoj evidenciji, dok takva obveza nije predviđena ZSR-om. S druge strane, porezna i stečajna provjera propisana je i ZTD-om i ZSR-om, čime je postignuta koordinacija između materijalnog i procesnog dijela propisa.

6.7. TAJNO DRUŠTVO

6.7.1. Pravna priroda tajnog društva

Tajno društvo je specifičan ugovorni odnos u kojem se tajni član svojim ulogom (novac, stvari, prava) pridružuje poslovanju poduzetnika, a poduzetnik se obvezuje tajnom članu dati dio dobiti i snositi dio gubitka. Ono nije posebna pravna osoba, već predstavlja isključivo unutarnji, tajni odnos između poduzetnika i tajnog člana.⁸⁶

Imovinski odnosi su također specifični. Ulog koji tajni član unese u društvo prelazi u isključivo vlasništvo poduzetnika. Ne stvara se nikakva zajednička imovina društva, što je temeljna razlika u odnosu na ortaštvo ili javno trgovačko društvo.⁸⁷

Prijenos položaja tajnog člana na treću osobu moguć je samo uz pristanak poduzetnika. Jednako tako, ako poduzetnik prenese svoje poduzeće na drugu osobu, tajno društvo se nastavlja s novim poduzetnikom samo uz pristanak tajnog člana.⁸⁸

⁸⁶ Jakša Barbić, *Pravo društava: Društva osoba*, Knjiga treća, drugo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje (Zagreb: Organizator, 2019.), str. 647-648

⁸⁷ Ibid., str. 648

⁸⁸ Ibid., str. 650

6.7.2. *Analiza novih zakonskih odredbi za članove tajnog društva*

⁸⁹Okolnosti koje onemogućuju članstvo u tajnom društvu propisane su u odjeljku ZTD-a koji se izravno odnosi na tajno društvo. Međutim, predmetna odredba upućuje na članak 68. stavak 3. ZTD, koji uređuje okolnosti koje onemogućuju članstvo u javnom trgovačkom društvu. Sukladno članku 148. stavku 6. ZTD, navedena se pravila primjenjuju i na članove tajnog društva.

Tako je i za članove tajnog društva propisano da članstvo ne mogu steći osobe koje su pravomoćno osuđene za kazneno djelo financiranja terorizma ili pranja novca, kao ni osobe kojima su uvedene međunarodne mjere ograničavanja raspolaganja imovinom, prema članku 68. stavku 3. ZTD 136/24.

Ako neka od navedenih okolnosti nastupi nakon što je osoba već postala član tajnog društva, tada njezina prava miruju, u skladu s člankom 68. stavkom 4. ZTD. Ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa obvezno je u tom slučaju obavijestiti registarski sud, koji po službenoj dužnosti upisuje zabilježbu mirovanja prava i ovlasti, sukladno članku 68. stavku 6. ZTD.

U pogledu poreznog duga i okolnosti vezanih uz stečaj, zakon za članove tajnog društva propisuje ista pravila kao i za članove javnog trgovačkog društva. Tako članstvo ne može steći osoba koja osobno ima porezni dug, ili je povezana s društvom koje ima takav dug, pod uvjetom da je povezanost definirana vlasničkim udjelom od najmanje 25 %, sukladno članku 68. stavku 3. ZTD.

Nadalje, zapreka za članstvo postoji i za osobu koja je, u roku od godinu dana prije podnošenja zahtjeva za upis ili promjenu člana društva, bila član ili odgovorna osoba u društvu koje je brisano u stečajnom postupku zbog nepodmirenih javnih davanja, također prema članku 68. stavku 3. ZTD.

⁸⁹ Prilikom analize koriste se odredbe zadnje izmjene Zakona o trgovačkim društvima (Narodne novine br. 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 114/2022, 18/23, 130/23, 136/24) i Zakona o sudskom registru (Narodne novine br. 1/1995, 57/1996, 1/1998, 30/1999, 45/1999, 54/2005, 40/2007, 91/2010, 90/2011, 148/2013, 93/2014, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 123/23).

Kao i kod drugih vrsta društava, postoji analogna odredba koja porezni dug uzima kao zapreku za članstvo, no nalazi se u dijelu zakona koji se odnosi na sudski registar, a ne u odjeljku o tajnom društvu. Osim toga, postoji razlika u terminologiji, dok se u ZTD-u govori o zapreci za stjecanje članstva, odredbe u ZSR-u govore o zabrani osnivanja. Ipak, sadržajno se odnose na istu situaciju.

Obje skupine odredbi usklađene su u dijelu koji se odnosi na postojanje poreznog duga i stečajnih okolnosti, kako je regulirano člankom 62.a stavcima 1. i 2. ZTD.

Dodatno, uvedena je obveza registarskog suda da odbije upis člana društva ili osnivača ako, prilikom ispitivanja prijave za upis, na temelju elektronički dostavljene potvrde Ministarstva, utvrdi postojanje navedenih zapreka (primjerice, porezni dug ili stečajni razlog). Ta je obveza propisana člankom 43. stavkom 7. ZSR-a, u vezi s člankom 40.a istog zakona.

Zaključno, za članove i osnivače tajnog društva uvedena je obveza provjere u kazneno-međunarodnoj evidenciji u ZTD-u, dok takva obveza nije uvedena u ZSR-u. S druge strane, porezna i stečajna provjera propisana je i Zakonom o trgovačkim društvima i Zakonom o sudskom registru.

6.8. DIONIČARI I OSNIVAČI D.D.

6.8.1. Odnos pojmova: dioničar, član društva i osnivač

U pravu dioničkog društva, pojmovi dioničar, član društva i osnivač usko su povezani, no važno je razumjeti njihove podudarnosti i razlike koje proizlaze iz različitih faza postojanja društva i načina stjecanja statusa u njemu.

U kontekstu dioničkog društva, pojmovi „dioničar“ i „član društva“ su sinonimi. Članstvo u dioničkom društvu definira se kao pravni položaj osobe u privatnopravnoj zajednici, a taj se položaj temelji na posjedovanju dionice. Dakle, osoba jest član dioničkog društva upravo zato što je dioničar, odnosno imatelj jedne ili više dionica.⁹⁰

⁹⁰ Jakša Barbić, Pravo društava: Društva kapitala, Svezak I. Dioničko društvo, osmo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje (Zagreb: Organizator, 2025.), str. 361-362

Odnos između osnivača i dioničara/člana najbolje se može opisati kao odnos početne, vremenski ograničene uloge i trajnog statusa. Svaki osnivač postaje dioničar jer su osnivači one osobe koje sudjeluju u osnivanju i upisuju dionice u tom postupku. Dovođenjem osnivanja i upisom društva u sudski registar, osnivači postaju prvi dioničari društva. Međutim, nije svaki dioničar i osnivač. Status dioničara može se steći i izvedeno npr. kupnjom na tržištu, nasljeđivanjem ili drugim pravnim poslom od postojećeg dioničara. Takav dioničar jest član društva, ali nema status osnivača.⁹¹ Dakle, svi osnivači su dioničari, ali svi dioničari nisu osnivači.⁹²

6.8.2. Pravna priroda članstva u dioničkom društvu

Članstvo u dioničkom društvu je pravni položaj dioničara u društvu, a temelj mu je dionica kao vrijednosni papir i samostalni predmet pravnog prometa. Za razliku od društava osoba, dioničar nije vlasnik imovine društva, već je isključivo vlasnik dionice.⁹³

Članstvo se stječe na dva načina: izvorno, pri samom osnivanju društva upisom dionica, i izvedeno, stjecanjem već postojeće dionice od prethodnog dioničara. Izvedeno stjecanje može biti rezultat pravnog posla (npr. prodaje) ili sveopćeg sljedništva (npr. nasljeđivanja).⁹⁴

Dionice su u pravilu slobodno prenosive. Prijenos nematerijaliziranih dionica, koje postoje isključivo kao elektronički zapis na računima vrijednosnih papira, vrši se upisom prijenosa na računu stjecatelja, što ima konstitutivan učinak. Ključnu ulogu u tom prometu ima Središnje klirinško depozitarno društvo (SKDD), čija je funkcija da, kao središnji depozitorij, osigura sigurnu i transparentnu evidenciju vlasništva i drugih prava na nematerijaliziranim vrijednosnim papirima. Zakon pritom štiti stjecatelja u dobroj vjeri, pretpostavljajući da je onaj tko je upisan kao imatelj uistinu vlasnik. Na dionici se mogu osnivati i prava u korist trećih osoba bez prijenosa članstva, kao što su založno pravo ili plodouživanje.⁹⁵

⁹¹ Ibid., str. 200, 366-367

⁹² Ibid., str. 200, 361-362, 366-367

⁹³ Ibid., str. 361-364

⁹⁴ Ibid., str. 366, 367, 382-383

⁹⁵ Ibid., str. 374, 378, 386

6.8.3. *Analiza novih zakonskih odredbi za dioničare i osnivače*

⁹⁶Prema članku 160. stavku 2. ZTD, osnivač dioničkog društva ne može biti osoba koja je pravomoćno osuđena za kazneno djelo financiranja terorizma ili pranja novca, niti osoba kojoj je uvedena međunarodna mjera ograničavanja raspolaganja imovinom.

U pogledu poreznih provjera i okolnosti stečaja, primjenjuju se odredbe koje se odnose na članove javnog trgovačkog društva, odnosno situacije u kojima članstvo u društvu ne može steći određena osoba. Iako se u tim odredbama koristi pojam „član društva“, a ne „osnivač“, riječ je o širem pojmu koji uključuje i osnivače dioničkog društva, tj. dioničare. Dodatnu potvrdu takvom tumačenju daje činjenica da se i u članku 160. ZTD i u članku 68. ZTD spominju iste zapreke: kaznena djela i međunarodne mjere ograničavanja raspolaganja imovinom.

Tako je u odnosu na članove dioničkog društva propisano, kao i za članove javnog trgovačkog društva, da članstvo ne može steći osoba koja osobno ima porezni dug ili je povezana s društvom koje ima takav dug, ako ta povezanost iznosi 25 % ili više temeljnog kapitala, sukladno članku 68. stavku 3. ZTD. Također, članstvo se ne može steći ni ako je osoba u razdoblju od godinu dana prije podnošenja prijave bila član ili odgovorna osoba društva koje je brisano u stečaju, a imalo je nepodmirena javna davanja.

U ZTD-u postoji i analogna odredba koja uzima u obzir postojanje poreznog duga kao zapreku za članstvo, no smještena je u odjeljak koji se odnosi na sudski registar, a ne na dionička društva. Razlika između tih odredbi je u terminologiji. ZTD govori o nemogućnosti stjecanja članstva, dok odredbe ZSR-a govore o zabrani osnivanja. Iako se formalno razlikuju, materijalno se odnose na istu pravnu situaciju. Osim terminologije, u ostalim elementima sukladne su, kako glede poreznih dugovanja, tako i okolnosti vezanih uz stečaj, sukladno članku 62.a stavcima 1. i 2. ZTD-a.

⁹⁶ Prilikom analize koriste se odredbe zadnje izmjene Zakona o trgovačkim društvima (Narodne novine br. 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 114/2022, 18/23, 130/23, 136/24) i Zakona o sudskom registru (Narodne novine br. 1/1995, 57/1996, 1/1998, 30/1999, 45/1999, 54/2005, 40/2007, 91/2010, 90/2011, 148/2013, 93/2014, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 123/23).

Uz to, uvedena je obveza sudskog registra da odbije upis osnivača ili člana društva ako se, prilikom ispitivanja prijave, na temelju potvrde Ministarstva dostavljene elektroničkim putem, utvrdi postojanje zapreka kao što su porezni dug ili stečajni razlog. Ova je obveza propisana člankom 43. stavkom 7. ZSR, u vezi s člankom 40.a ZSR-a.

Zaključno, u odnosu na članove i osnivače dioničkog društva, provjera u kazneno-međunarodnoj evidenciji uvedena je ZTD-om, ali nije predviđena ZSR-om, a porezna i stečajna provjera propisana je i ZTD-om i ZSR-om, čime je postignuta pravna usklađenost u materijalnim i procesnim odredbama.

6.9. SUKCESIVNO OSNIVANJE D.D.

6.9.1. Pravna priroda i postupak sukcesivnog osnivanja

Sukcesivno ili postupno osnivanje dioničkog društva model je koji se primjenjuje kada osnivači pri osnivanju ne preuzimaju sve dionice, već dio temeljnog kapitala namjeravaju prikupiti od šire javnosti. Ključna razlika u odnosu na simultano osnivanje jest u tome što osnivači, nakon što preuzmu dio dionica, upućuju javni poziv (prospekt) za upis preostalih dionica.⁹⁷

Prospekt je strogo formalizirani dokument, uređen propisima o tržištu kapitala, koji sadrži sveobuhvatne informacije o društvu koje se osniva, njegovom poslovanju, financijskom stanju, rizicima i samim dionicama. Njegova je svrha omogućiti potencijalnim ulagateljima (upisnicima) da donesu informiranu odluku o ulaganju.⁹⁸

Zainteresirane osobe upisuju dionice na temelju prospekta putem posebne, formalizirane isprave, upisnice, koja se u pravilu sastavlja u tri primjerka. Sadržaj upisnice strogo je propisan zakonom, a nedostatak bitnih elemenata ili nepoštivanje forme može dovesti do ništetnosti upisa.⁹⁹

⁹⁷ Jakša Barbić, Pravo društava: Društva kapitala, Svezak I. Dioničko društvo, osmo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje (Zagreb: Organizator, 2025.), str. 300, 302-303

⁹⁸ Ibid., str. 304, 306

⁹⁹ Ibid., str. 319-321

Po isteku roka za upis, osnivači su dužni u roku od petnaest dana rasporediti dionice onima koji su ih valjano upisali i uplatili. U ovoj fazi osnivači imaju zakonsku obvezu provesti provjeru upisnika te ne smiju rasporediti dionice osobama za koje postoje zapreke da budu članovi društva. To se izričito odnosi na osobe osuđene za pranje novca ili financiranje terorizma, kao i na osobe pod međunarodnim sankcijama. Ako se u predviđenom roku ne uspiju upisati i uplatiti sve ponuđene dionice, smatra se da osnivanje nije uspjelo. U tom slučaju, osnivači su dužni obavijestiti upisnike i vratiti im sve uplaćene iznose.¹⁰⁰

6.9.2. Analiza novih zakonskih odredbi u postupku sukcesivnog osnivanja

¹⁰¹Kod sukcesivnog osnivanja dioničkog društva propisano je da prospekt mora sadržavati napomenu da dionice ne mogu upisivati osobe koje su pravomoćno osuđene za kazneno djelo financiranja terorizma ili pranja novca, odnosno osobe prema kojima su uvedene međunarodne mjere ograničavanja raspolaganja imovinom, sukladno članku 196. stavku 1. točki 13. ZTD-a.

Također, ako je upis dionica uspješno proveden, dionice se ne smiju rasporediti osobama kod kojih postoje okolnosti navedene u prospektu, a mjerodavno je stanje prema evidenciji Ministarstva. Osnivači su dužni zatražiti obavijest o postojanju tih okolnosti, a ako Ministarstvo ne odgovori u roku od pet dana, smatra se da osobe nisu evidentirane, sukladno članku 201. stavku 2. ZTD-a.

U odnosu na porezne provjere i stečajne okolnosti, primjenjuju se odredbe koje se odnose na članove javnog trgovačkog društva, odnosno situacije u kojima članstvo u društvu ne može steći određena osoba. Iako se i u ovom kontekstu koristi pojam „član društva“, a ne „osnivač“, riječ je o širem pojmu koji se može primijeniti i na osnivače dioničkog društva, tj. na dioničare/upisnike. Dodatnu potvrdu toj interpretaciji daje i činjenica da se u obje skupine odredbi navode ista kaznena djela te međunarodne mjere ograničavanja raspolaganja imovinom.

¹⁰⁰ Ibid., str. 323-324

¹⁰¹ Prilikom analize koriste se odredbe zadnje izmjene Zakona o trgovačkim društvima (Narodne novine br. 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 114/2022, 18/23, 130/23, 136/24) i Zakona o sudskom registru (Narodne novine br. 1/1995, 57/1996, 1/1998, 30/1999, 45/1999, 54/2005, 40/2007, 91/2010, 90/2011, 148/2013, 93/2014, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 123/23).

Tako je u odnosu na okolnosti vezane uz porezna dugovanja ili stečaj, propisano, jednako kao i za članove javnog trgovačkog društva, da članstvo ne može steći osoba koja osobno ima porezni dug ili je na jedan od propisanih načina povezana s društvom koje ima takav dug, uz uvjet da povezanost iznosi najmanje 25 % udjela u temeljnom kapitalu, sukladno članku 68. stavku 3. ZTD-a. Također, zapreka postoji i ako je osoba u roku od godine dana prije podnošenja prijave za upis ili promjenu člana društva bila član ili odgovorna osoba u društvu koje je brisano u stečaju, a imalo je nepodmirene porezne obveze.

Za članove dioničkog društva postoji i analogna odredba koja također uzima postojanje poreznog duga kao zapreku za članstvo, no smještena je u dijelu ZTD-a koji uređuje postupke upisa u sudski registar, a ne u odjeljku o dioničkom društvu. Razlika se očituje i u terminologiji: odredbe o dioničkom društvu govore o nemogućnosti stjecanja članstva, dok odredbe o sudskom registru govore o zabrani osnivanja. Ipak, obje se odnose na istu pravnu situaciju. U ostalim dijelovima, odredbe se podudaraju, kako u vezi s postojanjem poreznog duga, tako i s okolnostima vezanima uz stečaj, sukladno članku 62.a stavcima 1. i 2. ZTD-a.

Osim toga, uvedena je i obveza registarskog suda da odbije upis članova društva ili osnivača ako se tijekom ispitivanja prijave, na temelju potvrde Ministarstva dostavljene elektroničkim putem, utvrdi postojanje neke od zapreka, kao što je porezni dug ili stečajna okolnost. Ovo je propisano člankom 43. stavkom 7. ZSR-a, u vezi s člankom 40.a ZSR-a.

Zaključno, u odnosu na članove i osnivače dioničkog društva, provjera u kazneno-međunarodnoj evidenciji propisana je u ZTD-u, ali nije uvedena u ZSR. Porezna i stečajna provjera uređene su i ZTD-om i ZSR-om, čime je osigurana koordinacija između materijalnih i postupovnih propisa.

6.10. UPRAVA I IZVRŠNI DIREKTORI D.D.

6.10.1. Sustavi upravljanja te položaj i imenovanje Uprave i izvršnih direktora

Dioničko društvo u hrvatskom pravu može organizirati svoje upravljanje na dva načina: kroz dualistički ili monistički sustav. Dualistički sustav, sa strogom podjelom na organ vođenja poslova

(uprava) i organ nadzora (nadzorni odbor), tradicionalan je u hrvatskom i njemačkom pravnom krugu. Monistički sustav, u kojem je vođenje poslova i nadzor objedinjeno u jednom tijelu (upravni odbor), karakterističan je za angloameričko pravo. Društvo može naknadnom izmjenom statuta prijeći iz jednog sustava u drugi, a takva promjena proizvodi pravni učinak danom upisa u sudski registar.¹⁰²

Uprava je organ kojem je povjereno samostalno vođenje poslova društva. Imenuje ju isključivo nadzorni odbor, koji tu svoju ovlast ne može prenijeti na druge. Statutom se određuje hoće li uprava imati jednog ili više članova, a ako ima više članova, nadzorni odbor može jednog imenovati za predsjednika. Mandat članova uprave ne može po zakonu biti duži od pet godina, a prestaje istekom vremena, a ne automatskim produljenjem do imenovanja novog člana.¹⁰³

Odluka nadzornog odbora o imenovanju proizvodi učinak odmah, što znači da član uprave može početi obavljati svoju funkciju i prije upisa u sudski registar, koji je samo deklaratorne naravi. Nadzorni odbor može u svako doba opozvati člana uprave, ali za to mora postojati važan razlog (npr. teža povreda dužnosti, nesposobnost za vođenje poslova ili izglasavanje nepovjerenja od strane glavne skupštine). Odnos između člana uprave i društva je dvojak: temelji se na imenovanju (statusni odnos) i najčešće posebnom ugovoru kojim se uređuju njegova prava i obveze poput plaće (obveznopravni odnos).¹⁰⁴

U ovom sustavu, funkcije vođenja poslova i nadzora objedinjene su u jednom tijelu, upravnom odboru. Upravni odbor se sastoji od izvršnih i neizvršnih direktora. Izvršni direktori, koje imenuje Upravni odbor iz svojih redova, zaduženi su za svakodnevno i operativno vođenje poslova, a njihove su ovlasti i odgovornosti u pravilu jednake ovlastima uprave u dualističkom sustavu. S druge strane, neizvršni direktori ne sudjeluju u svakodnevnom vođenju poslova, već je njihova temeljna zadaća nadzirati rad izvršnih direktora te sudjelovati u donošenju strateških odluka na

¹⁰² Jakša Barbić, *Pravo društava: Društva kapitala*, Svezak I. Dioničko društvo, osmo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje (Zagreb: Organizator, 2025.), str. 788-790

¹⁰³ Ibid., str. 847-848, 852-853

¹⁰⁴ Ibid., str. 851, 855, 861

sjednicama upravnog odbora. Njihova funkcija je, dakle, analogna funkciji članova nadzornog odbora u dualističkom sustavu.¹⁰⁵

6.10.2. Analiza novih zakonskih odredbi za članove uprave i izvršne direktore

¹⁰⁶U odnosu na članove uprave dioničkog društva, odredba o sastavu uprave iz članka 239. stavka 2. točke 1. ZTD negativnom definicijom propisuje slučajeve u kojima osoba ne može biti imenovana za člana uprave. Tako je određeno da članom uprave ne može biti osoba koja je pravomoćno osuđena za kazneno djelo pranja novca, financiranja terorizma, zlorporabe povjerenja u gospodarskom poslovanju, prijevare u gospodarskom poslovanju, prouzročenja stečaja, pogodovanja vjerovnika ili povrede obveze vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga, kao i za ranije važeća kaznena djela zlorporabe stečaja i zlorporabe u postupku stečaja – i to za vrijeme dok traju pravne posljedice osude. Također, zapreka postoji i za osobu kojoj je uvedena međunarodna mjera ograničavanja raspolaganja imovinom, dok god je ta mjera na snazi.

Iz navedenog proizlazi da članom uprave ne može biti osoba pravomoćno osuđena za određena kaznena djela povezana s gospodarskim poslovanjem i stečajem, niti osoba protiv koje je uvedena međunarodna mjera ograničavanja raspolaganja imovinom.

U slučaju kada je osoba već imenovana za člana uprave, a u međuvremenu nastupi neka od navedenih okolnosti, njezina funkcija prestaje po sili zakona, sukladno članku 239. stavku 3. ZTD-a. Takva osoba dužna je bez odgađanja o tome obavijestiti društvo, koje je zatim obvezno podnijeti prijavu registarskom sudu radi upisa prestanka funkcije. Dodatno, sud može i po službenoj dužnosti upisati prestanak funkcije ako sazna za postojanje okolnosti koje onemogućuju obavljanje te dužnosti.

¹⁰⁵ Ibid., str. 1380-1388

¹⁰⁶ Prilikom analize koriste se odredbe zadnje izmjene Zakona o trgovačkim društvima (Narodne novine br. 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 114/2022, 18/23, 130/23, 136/24) i Zakona o sudskom registru (Narodne novine br. 1/1995, 57/1996, 1/1998, 30/1999, 45/1999, 54/2005, 40/2007, 91/2010, 90/2011, 148/2013, 93/2014, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 123/23).

Kada se za izvršne direktore imenuju osobe koje nisu članovi upravnog odbora, na njih se primjenjuju ista pravila kao i za članove uprave, čime se izvršni direktori izjednačuju s članovima uprave u pogledu uvjeta za imenovanje, sukladno članku 272.1 stavku 1. ZTD-a.

Uvedena je i obveza registarskog suda da odbije upis člana uprave ili izvršnog direktora ako se prilikom ispitivanja prijave, na temelju potvrde Ministarstva dostavljene elektroničkim putem, utvrdi postojanje neke od okolnosti navedenih u članku 239. stavku 2. točki 1. ZTD-a. Ova je obveza propisana člankom 43. stavkom 6. ZSR, u vezi s člankom 68. stavkom 5. ZTD-a.

U pogledu poreznih i stečajnih okolnosti, člankom 62.a stavkom 3. ZTD-a određeno je da se za člana uprave ili izvršnog direktora ne može imenovati osoba koja osobno ima porezni dug ili je povezana s društvom koje ima takav dug, ako ta povezanost iznosi najmanje 25 % udjela u temeljnom kapitalu.

Dodatno, člankom 62.a stavcima 1. i 2. ZTD-a propisano je da se za člana uprave ili izvršnog direktora ne može imenovati osoba koja je, godinu dana prije podnošenja prijave za upis ili promjenu, bila član ili odgovorna osoba društva koje je brisano u stečaju zbog nepodmirenih javnih davanja.

I u ovom slučaju, sudski registar je obvezan odbiti upis ako utvrdi postojanje navedenih okolnosti, temeljem potvrde Ministarstva, dostavljene na zahtjev suda elektroničkim putem. To je uređeno člankom 43. stavkom 7. ZSR-a, u vezi s člankom 40.a istog zakona.

Zaključno, za članove uprave i izvršne direktore dioničkog društva uvedena je obveza provjere u kazneno-međunarodnoj evidenciji, kako u ZTD-u tako i u ZSR-u. Također je uvedena i porezna i stečajna provjera, propisana u oba zakona, i u ZTD-u i u ZSR-u.

6.11. NADZORNI ODBOR I UPRAVNI ODBOR D.D.

6.11.1. Nadzorni odbor (u dualističkom sustavu)

Nadzorni odbor je ključni organ nadzora u dualističkom sustavu. Sastoji se od najmanje tri člana, a ukupan broj mora biti neparan. Članovi mogu biti samo poslovno sposobne fizičke osobe, a zakon propisuje niz zapreka za članstvo (npr. član nadzornog odbora ne može ujedno biti i član uprave istog društva).¹⁰⁷

Članove nadzornog odbora u pravilu bira glavna skupština na mandat od najviše četiri godine. Statutom se također može dioničarima dati posebno pravo da imenuju do jedne trećine članova nadzornog odbora, čime se štite interesi značajnih dioničara. U izvanrednim situacijama, ako se broj članova smanji ispod minimuma, a glavna skupština ne izabere nove, sud može privremeno imenovati nedostajuće članove.¹⁰⁸

6.11.2. Upravni odbor (u monističkom sustavu)

Poput nadzornog odbora, i upravni odbor mora imati najmanje tri člana, a može imati i veći broj ovisno o veličini temeljnog kapitala. Za članove vrijede slične zapreke kao i za članove nadzornog odbora.¹⁰⁹

Članove upravnog odbora bira glavna skupština, a mandat im ne može biti duži od šest godina. Također, statutom se može predvidjeti posebno pravo dioničara da imenuju do jedne trećine članova. Imenovanje od strane suda moguće je i u ovom sustavu ako se broj članova smanji ispod minimuma potrebnog za rad organa.¹¹⁰

¹⁰⁷ Jakša Barbić, Pravo društava: Društva kapitala, Svezak I. Dioničko društvo, osmo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje (Zagreb: Organizator, 2025.), str. 1072-1073, 1075

¹⁰⁸ Ibid., str. 1097, 1101, 1103, 1105, 1107

¹⁰⁹ Ibid., str. 1308, 1311-1312

¹¹⁰ Ibid., str. 1315, 1321-1322, 1324

6.11.3. Analiza novih zakonskih odredbi za nadzorni odbor / upravni odbor

¹¹¹Pravilo koje određuje okolnosti pod kojima osoba ne može biti član uprave dioničkog društva primjenjuje se i na članove nadzornog odbora, odnosno upravnog odbora. Prema članku 255. stavku 2. točki 5. ZTD, član nadzornog odbora ili upravnog odbora ne može biti osoba koja je pravomoćno osuđena za kazneno djelo pranja novca, financiranja terorizma, zlouporabe povjerenja u gospodarskom poslovanju, prijevare u gospodarskom poslovanju, prouzročenja stečaja, pogodovanja vjerovnicima ili povrede obveze vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga, kao ni za ranije važeća kaznena djela zlouporabe stečaja i zlouporabe u postupku stečaja – i to za vrijeme trajanja pravnih posljedica osude. Također, zapreka postoji i za osobu protiv koje je uvedena međunarodna mjera ograničavanja raspolaganja imovinom, dok je ta mjera na snazi.

U slučaju da član nadzornog odbora ili upravnog odbora već obnaša funkciju, a naknadno nastupi neka od navedenih okolnosti, članstvo mu prestaje po sili zakona, sukladno članku 255. stavku 3. ZTD-a. O takvoj okolnosti član je dužan bez odgađanja obavijestiti društvo, koje je obvezno podnijeti prijavu registarskom sudu radi upisa prestanka članstva. Također, ako sud sam dozna za postojanje navedenih okolnosti, dužan je po službenoj dužnosti upisati prestanak članstva.

Zanimljivo je da se u članku 255. stavku 3. ZTD-a poziva na odredbu članka 68. stavka 6. ZTD-a, koja govori o zabilježbi mirovanja prava i ovlasti člana društva, dok se u članku 255. stavku 3. izričito propisuje prestanak članstva. Ova razlika može dovesti do pravne nedosljednosti u primjeni zakona.

Osim toga, člankom 43. stavkom 6. ZSR propisano je da će registarski sud, prilikom ispitivanja prijave za upis člana nadzornog odbora ili upravnog odbora, provjeriti nalazi li se ta osoba u evidenciji osoba koje ne mogu biti članovi uprave, tj. u kazneno-međunarodnoj evidenciji koju vodi ministarstvo nadležno za pravosuđe.

¹¹¹ Prilikom analize koriste se odredbe zadnje izmjene Zakona o trgovačkim društvima (Narodne novine br. 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 114/2022, 18/23, 130/23, 136/24) i Zakona o sudskom registru (Narodne novine br. 1/1995, 57/1996, 1/1998, 30/1999, 45/1999, 54/2005, 40/2007, 91/2010, 90/2011, 148/2013, 93/2014, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 123/23).

6.12. D.O.O. – ČLANSTVO I POSLOVNI UDIO

6.12.1. Odnos pojmova: osnivač i član

Ključno je razlikovati uloge osnivača i člana društva s ograničenom odgovornošću, iako su te uloge u samom početku postojanja društva isprepletene.

Osnivač je osoba, fizička ili pravna, koja poduzima pravne radnje potrebne za osnivanje društva, a prije svega sudjeluje u sklapanju društvenog ugovora. Društvo s ograničenom odgovornošću može osnovati i samo jedan osnivač. Uloga osnivača je vremenski i funkcionalno vezana uz nastanak društva. Sudjelovanjem u osnivanju, osnivač izvorno (originarno) stječe svoj poslovni udio, a time i članstvo u društvu.¹¹²

Član (udjeličar) je, s druge strane, opći i trajni naziv za svaku osobu koja je imatelj poslovnog udjela u društvu. Članstvo je pravni položaj koji proizlazi iz poslovnog udjela i obuhvaća cjelinu prava i obveza prema društvu. Dok je uloga osnivača vezana za prošlost (čin osnivanja), status člana je trajan i odnosi se na sadašnje i buduće sudjelovanje u društvu.¹¹³

Iz navedenog proizlazi jasan odnos: svaki osnivač, dovršetkom osnivanja i upisom društva u sudski registar, postaje njegov član. Međutim, nije svaki član nužno bio i osnivač. Članom se može postati i izvedenim (derivativnim) stjecanjem, primjerice kupnjom ili nasljeđivanjem poslovnog udjela od nekog postojećeg člana. Dakle, pojam „član“ je širi i obuhvaća sve imatelje poslovnih udjela, dok je pojam „osnivač“ uži i odnosi se samo na one članove koji su sudjelovali u samom osnivanju društva.¹¹⁴

6.12.2. Analiza novih zakonskih odredbi za udjeličare d.o.o.

¹¹⁵Okolnosti koje onemogućuju članstvo u društvu s ograničenom odgovornošću propisane su u odredbi koja upućuje na članak 68. ZTD, koji uređuje ograničenja za članove javnog trgovačkog

¹¹² Jakša Barbić, Pravo društava: Društva kapitala, Svezak II. Društvo s ograničenom odgovornošću, osmo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje (Zagreb, 2025.), str. 48, 133, 135

¹¹³ Ibid., str. 103, 104

¹¹⁴ Ibid., str. 137

¹¹⁵ Prilikom analize koriste se odredbe zadnje izmjene Zakona o trgovačkim društvima (Narodne novine br. 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013, 110/2015,

društva. Tako je člankom 386. stavkom 2. ZTD-a propisano da se ista ograničenja primjenjuju i na članove društva s ograničenom odgovornošću.

Prema tome, članstvo u društvu s ograničenom odgovornošću ne mogu steći osobe koje su pravomoćno osuđene za kazneno djelo financiranja terorizma ili pranja novca, kao ni osobe protiv kojih su uvedene međunarodne mjere ograničavanja raspolaganja imovinom (čl. 68. st. 3. ZTD). Ako neka od tih okolnosti nastupi nakon što je osoba već postala članom društva, njezina prava miruju, sukladno članku 68. stavku 4. ZTD-a.

U tom slučaju Ministarstvo je dužno obavijestiti registarski sud, koji potom po službenoj dužnosti upisuje zabilježbu mirovanja prava i ovlasti te osobe u skladu s člankom 68. stavkom 6. ZTD-a.

U pogledu poreznih dugovanja i stečajnih okolnosti, ista su pravila propisana i za članove društva s ograničenom odgovornošću kao i za članove javnog trgovačkog društva. Tako osoba ne može steći članstvo u društvu ako osobno ima porezni dug ili je povezana s društvom koje ima porezni dug, pri čemu se kao prag povezanosti uzima najmanje 25 % udjela u temeljnom kapitalu (čl. 68. st. 3. ZTD).

Nadalje, članstvo ne može steći ni osoba koja je godinu dana prije podnošenja prijave za upis ili promjenu člana društva bila član ili odgovorna osoba društva koje je brisano u stečajnom postupku zbog nepodmirenih javnih davanja, također prema članku 68. stavku 3. ZTD-a.

I kod članova društva s ograničenom odgovornošću postoji analogna odredba koja kao zapreku za članstvo uzima postojanje poreznog duga, s time da se ta odredba ne nalazi u dijelu zakona koji se odnosi na d.o.o., već u odredbama o sudskom registru.

40/2019, 34/2022, 114/2022, 18/23, 130/23, 136/24) i Zakona o sudskom registru (Narodne novine br. 1/1995, 57/1996, 1/1998, 30/1999, 45/1999, 54/2005, 40/2007, 91/2010, 90/2011, 148/2013, 93/2014, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 123/23).

Bitna razlika između tih odredbi leži u izrazu jer odredbe koje se odnose na društvo s ograničenom odgovornošću govore o nemogućnosti stjecanja članstva, dok odredbe iz ZSR-a govore o zabrani osnivanja. Iako se koristi različita terminologija (član – osnivač), materijalno se radi o istim okolnostima, a sadržajno se odredbe podudaraju i u pogledu poreznih dugovanja i stečaja (čl. 62.a st. 1. i 2. ZTD-a).

Uz to, uvedena je i obveza registarskog suda da odbije upis članova društva ili osnivača ako se pri ispitivanju prijave, na temelju potvrde Ministarstva dostavljene elektroničkim putem, utvrdi postojanje neke od navedenih zapreka, primjerice, poreznog duga ili stečajnog razloga, sukladno članku 43. stavku 7. ZSR-a u vezi s člankom 40.a ZSR-a.

Zaključno, za članove i osnivače društva s ograničenom odgovornošću uvedena je obveza provjere u kazneno-međunarodnoj evidenciji, ali samo u ZTD-u, dok ta obveza nije predviđena u ZSR-u. Porezna i stečajna provjera propisane su i u ZTD-u i u ZSR-u, čime je osigurana normativna usklađenost između materijalnih i procesnih propisa.

6.13. D.O.O. - UPRAVA

6.13.1. Teorijski okvir ustroja i imenovanja uprave u d.o.o.

Zakon za društvo s ograničenom odgovornošću propisuje samo dva obvezna organa: upravu, koja vodi poslove, i skupštinu, koju čine svi članovi društva. Nadzorni odbor u pravilu nije obvezan. Ključno obilježje je velika autonomija članova da svojim društvenim ugovorom urede unutarnje odnose u društvu, što predstavlja značajnu razliku u odnosu na strogo regulirano dioničko društvo. Također, postoji jasna hijerarhija u kojoj je skupština (članovi) nadređena upravi.¹¹⁶

Uprava, koja se sastoji od jednog ili više direktora, obvezan je organ koji se mora imenovati već u fazi osnivanja. Članovi uprave imenuju se odlukom članova (skupštine) ili izravno društvenim ugovorom. Mogu biti opozvani u svako doba, ali u pravilu uz postojanje važnog

¹¹⁶ Jakša Barbić, Pravo društava: Društva kapitala, Svezak II. Društvo s ograničenom odgovornošću, osmo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje (Zagreb, 2025.), str. 373-375, 378

razloga. Za razliku od dioničkog društva, trajanje mandata članova uprave nije ograničeno zakonom, već se slobodno određuje društvenim ugovorom ili odlukom o imenovanju. Upis imenovanja u sudski registar je deklaratorne naravi i ne utječe na valjanost samog imenovanja.¹¹⁷

Član uprave mora biti poslovno sposobna fizička osoba, a zakon propisuje i stroge zapreke za imenovanje. Članom uprave ne može biti osoba koja je pravomoćno osuđena za kaznena djela poput pranja novca ili financiranja terorizma, osoba pod međunarodnim sankcijama, ili osoba koja ima nepodmirena javna davanja. Članovi uprave za štetu koju svojim postupanjem počinu društvu odgovaraju solidarno. Odgovornost postoji i ako je osoba imenovana iako nije ispunjavala zakonske uvjete, a te se funkcije prihvatila, kao i za članove koji su sudjelovali u takvom imenovanju znajući za postojanje zapreka.¹¹⁸

6.13.2. Analiza novih zakonskih odredbi za članove uprave d.o.o.

¹¹⁹Ograničenja za imenovanje članova uprave društva s ograničenom odgovornošću propisana su odredbom koja upućuje na odgovarajuću analognu odredbu za članove uprave, odnosno izvršne direktore dioničkog društva, sukladno članku 423. stavku 1. ZTD.

Za članove uprave d.o.o.-a primjenjuje se članak 239. stavak 2. točka 1. ZTD-a, koji negativnim nabrojanjem definira okolnosti u kojima osoba ne može biti član uprave. Tako članom uprave ne može biti osoba koja je pravomoćno osuđena za kaznena djela pranja novca, financiranja terorizma, zlouporabe povjerenja u gospodarskom poslovanju, prijevare u gospodarskom poslovanju, prouzročenja stečaja, pogodovanja vjerovnicima ili povrede obveze vođenja trgovačkih i poslovnih knjiga. Ovo se odnosi i na ranije važeća kaznena djela – zlouporabu stečaja i zlouporabu u postupku stečaja – i vrijedi dok traju pravne posljedice osude.

¹¹⁷ Ibid., str. 380-381, 383, 385, 403

¹¹⁸ Ibid., str. 400-401, 404-405

¹¹⁹ Prilikom analize koriste se odredbe zadnje izmjene Zakona o trgovačkim društvima (Narodne novine br. 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 114/2022, 18/23, 130/23, 136/24) i Zakona o sudskom registru (Narodne novine br. 1/1995, 57/1996, 1/1998, 30/1999, 45/1999, 54/2005, 40/2007, 91/2010, 90/2011, 148/2013, 93/2014, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 123/23).

Također, članom uprave ne može biti ni osoba protiv koje je uvedena međunarodna mjera ograničavanja raspolaganja imovinom, dok god je ta mjera na snazi.

Ako neka od navedenih zapreka nastupi nakon što je osoba imenovana za člana uprave, njezina funkcija prestaje po sili zakona, sukladno članku 239. stavku 3. ZTD-a. Član uprave obvezan je bez odgađanja o toj činjenici obavijestiti društvo, koje zatim mora podnijeti prijavu registarskom sudu radi upisa prestanka funkcije. Također, sud može po službenoj dužnosti upisati prestanak ako sam sazna za postojanje takve okolnosti.

S obzirom na to, člankom 43. stavkom 6. ZSR u vezi s člankom 68. stavkom 5. ZTD-a propisana je obveza registarskog suda da pri ispitivanju prijave za upis člana uprave provjeri postoji li zapreka iz članka 239. stavka 2. točke 1. ZTD-a, temeljem elektronički dostavljene potvrde Ministarstva. Ako postoji, sud mora odbiti upis.

Osim kaznenih i međunarodnopravnih zapreka, ZTD predviđa i dodatna ograničenja vezana uz porezna dugovanja i stečaj. Tako članom uprave ne može biti osoba koja ima osobni porezni dug, ili je povezana s društvom koje ima porezni dug, pri čemu je kriterij povezanosti udio od najmanje 25 % (čl. 62.a st. 3. ZTD).

Također, članom uprave ne može biti osoba koja je godinu dana prije podnošenja zahtjeva za upis ili promjenu bila član ili odgovorna osoba u društvu koje je brisano u stečaju s nepodmirenim javnim davanjima (čl. 62.a st. 1. i 2. ZTD).

U tom je kontekstu uvedena i obveza registarskog suda da odbije upis ako, prilikom ispitivanja prijave, na temelju potvrde Ministarstva dostavljene elektroničkim putem, utvrdi postojanje poreznog duga ili stečajnih razloga. Ova je obveza propisana člankom 43. stavkom 7. ZSR-a u vezi s člankom 40.a ZSR-a.

Zaključno, za članove uprave društva s ograničenom odgovornošću uvedena je obveza provjere u kazneno-međunarodnoj evidenciji, propisana i u ZTD-u i u ZSR-u. Također, propisana je i obveza porezne i stečajne provjere, također u oba zakona, ZTD-u i ZSR-u.

6.14. ANALIZA ČLANKA 68. ZTD

¹²⁰Članak 68. Zakona o trgovačkim društvima predstavlja normativnu okosnicu cijelog sustava provjera uvedenog radi usklađivanja s preporukama MONEYVAL-a. Na tu se odredbu pozivaju ili na nju upućuju brojne druge odredbe ZTD-a kada reguliraju zapreke za stjecanje članstva ili funkcija u različitim trgovačkim društvima. Unatoč njegovoj središnjoj važnosti, analiza ukazuje na dva temeljna problema: problematičan smještaj same norme te nedosljednost u propisivanju njezinih pravnih posljedica.

6.14.1. Problem smještaja norme

Prvi i najočitiji problem jest smještaj ove krovne odredbe. Članak 68. nalazi se u glavi ZTD-a koja se odnosi na javno trgovačko društvo, pravni oblik koji se u praksi rijetko osniva. Smještanje središnje norme, koja se primjenjuje na gotovo sve oblike trgovačkih društava, u dio zakona koji regulira jedan specifičan i rijetko korišten oblik, protivno je načelima nomotehničke logike i preglednosti. Takav pristup otežava sustavno tumačenje zakona i stvara praktične poteškoće adresatima, od poduzetnika do sudskog registra, koji moraju posezati za odredbama o j.t.d.-u kako bi utvrdili pravila koja vrijede za, primjerice, dioničko društvo ili d.o.o.

Posebnu pozornost zaslužuje zapreka koja se odnosi na osobe pod „međunarodnim mjerama ograničavanja“. U pravnoj teoriji, te se mjere, poput zamrzavanja imovine (asset freezing), nazivaju „pametnim sankcijama“ (smart sanctions), jer su usmjerene na točno određene pojedince ili organizacije. Ključno je razumjeti da je njihova svrha prvenstveno preventivna, a ne kaznena, odnosno cilj je spriječiti osumnjičenike da financiraju buduće nezakonite aktivnosti, poput terorizma. Upravo zbog te preventivne svrhe, za njihovo izricanje nije nužno pokretanje službenog kaznenog postupka. Dovoljne su i same indicije o povezanosti s rizičnim aktivnostima.¹²¹

¹²⁰ Prilikom analize koriste se odredbe zadnje izmjene Zakona o trgovačkim društvima (Narodne novine br. 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 114/2022, 18/23, 130/23, 136/24) i Zakona o sudskom registru (Narodne novine br. 1/1995, 57/1996, 1/1998, 30/1999, 45/1999, 54/2005, 40/2007, 91/2010, 90/2011, 148/2013, 93/2014, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 123/23).

¹²¹ Melissa van den Broek, Monique Hazelhorst i Wouter de Zanger, Asset Freezing: Smart Sanction or Criminal Charge?, Merkourios: Utrecht Journal of International and European Law 27, br. 72 (2010.), str. 2, 3

Ovakav pristup, međutim, otvara složena pravna pitanja u pogledu zaštite temeljnih ljudskih prava. Budući da se zamrzavanje imovine formalno klasificira kao upravna, a ne kaznena sankcija, pojedinci koji su joj podvrgnuti ne uživaju puni opseg postupovnih jamstava koje članak 6. Europske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP) pruža u slučaju „kaznene optužbe“. To se posebice odnosi na jedno od temeljnih načela, presumpciju nevinosti, za koju su sudovi država članica eksplicitno naveli da se ne primjenjuje kod izricanja ovih preventivnih mjera. Stoga, kada članak 68. ZTD-a propisuje „mirovanje prava“ za osobu pod međunarodnim mjerama, on se naslanja na administrativnu mjeru koja, unatoč iznimno teškim posljedicama za pojedinca, funkcionira izvan standardnih kaznenopravnih jamstava.¹²²

6.14.2. Problem nedosljednosti pravnih posljedica

Drugi, sadržajno značajniji problem, jest neusklađenost pravnih posljedica koje nastupaju kada se utvrdi postojanje zapreke. Članak 68. stavak 4. ZTD-a propisuje da članu društva, kod kojeg nastupi zapreka, njegova prava i ovlasti miruju. Sudski registar je o tome dužan upisati zabilježbu. Međutim, kod reguliranja zapreka za članove nadzornog ili upravnog odbora dioničkog društva, članak 255. stavak 3. ZTD-a izričito propisuje da članstvo u tim organima prestaje po sili zakona. Nedosljednost je u tome što se isti članak 255. ZTD-a, koji propisuje prestanak, ujedno poziva i na primjenu članka 68. stavka 6. ZTD-a, koji propisuje mirovanje. Ta normativna kontradikcija, gdje jedan članak istovremeno upućuje na mirovanje prava, a propisuje njihov prestanak, stvara značajnu pravnu nesigurnost i otvara pitanje stvarne volje zakonodavca te ujednačene primjene u sudskoj praksi.

6.15. SLUŽBENE EVIDENCIJE KAO INSTRUMENT PROVJERE

Uvođenje sustavne provjere osoba pri upisu u sudski registar temeljni je mehanizam provedbe MONEYVAL preporuka. Taj se sustav oslanja na podatke iz dviju vrsta službenih evidencija: kazneno-međunarodne, koju vodi Ministarstvo pravosuđa, te porezno-stečajne, za koju podatke dostavlja Porezna uprava. Analiza pokazuje da se te dvije evidencije bitno razlikuju po svojoj

¹²² Ibid., str. 7,8

pravnoj prirodi, načinu funkcioniranja i terminologiji koju zakon za njih koristi. Poseban slučaj primjene ovih provjera javlja se u postupku sukcesivnog osnivanja dioničkog društva.¹²³

6.15.1. Kazneno-međunarodna evidencija

Kaznena evidencija i evidencija osoba pod međunarodnim mjerama ograničavanja definirana je u ZTD-u kao jedinstvena baza podataka koju vodi ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa. U nju se upisuju osobe pravomoćno osuđene za kaznena djela pranja novca i financiranja terorizma, te osobe kojima su uvedene međunarodne sankcije. Iako ZTD na različitim mjestima koristi neujednačenu terminologiju (npr. „kaznjena osoba“ u čl. 239. vs. „pravomoćno osuđena osoba“ u čl. 68.), logičkim i teleološkim tumačenjem može se zaključiti da se radi o jednoj, objedinjeno vođenoj evidenciji. Obvezu provjere te evidencije za širok krug osoba izričito nalaže i ZSR u članku 43. stavku 6., čime se potvrđuje njezina središnja uloga u sustavu provjera.¹²⁴

6.15.2. Porezno-stečajna evidencija

Za razliku od kazneno-međunarodne, porezno-stečajna provjera ne temelji se na jedinstvenoj, formalno uspostavljenoj evidenciji. Riječ je o sustavu u kojem Porezna uprava, na zahtjev sudskog registra, dostavlja potvrdu o postojanju ili nepostojanju zapreka. Te zapreke, definirane prvenstveno člankom 62.a ZTD-a, odnose se na postojanje poreznog duga iznad određenog praga (30 eura) te na povezanost osobe s društvom koje je brisano u stečaju s nepodmirenim javnim davanjima. Značajan pomak u odnosu na ranije stanje jest napuštanje sustava izjava stranaka ovjerenih kod javnog bilježnika i uvođenje obvezne, izravne provjere od strane suda putem Porezne uprave.¹²⁵

6.15.3. Prospekt i evidencija u postupku sukcesivnog osnivanja

U slučaju sukcesivnog osnivanja dioničkog društva, obveza provjere budućih dioničara (upisnika) dobiva posebnu dimenziju. Prema članku 196. ZTD-a, prospekt mora sadržavati izričitu

¹²³ Jakša Barbić, *Pravo društava: Društva kapitala*, Svezak I. Dioničko društvo, osmo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje (Zagreb, 2025.), str. 42-43, 50

¹²⁴ Ibid., str. 9, 12, 15, 41-42

¹²⁵ Ibid., str. 13-15, 42-43

napomenu da dionice ne mogu upisivati osobe koje su evidentirane u kazneno-međunarodnoj evidenciji. Nakon provedenog upisa, a prije raspodjele dionica, osnivači su dužni od Ministarstva pravosuđa zatražiti provjeru svih upisnika. Time se teret provjere s registarskog suda prenosi na osnivače. Zanimljivo je da zakon u ovoj fazi predviđa oborivu presumpciju da ako Ministarstvo ne odgovori u roku od pet dana, smatra se da zapreke ne postoje, što je rješenje koje odstupa od stroge procedure u drugim slučajevima.¹²⁶

6.16. OD POGREŠNOG IDENTITETA DO SUDSKE ZAŠTITE

Uvođenje obvezne i automatizirane provjere osoba pri upisu u sudski registar, iako nužno radi usklađivanja s međunarodnim standardima, u praksi je otvorilo dva različita, ali temeljna pravna pitanja. Prvo je tehničke i proceduralne prirode i odnosi se na ispravno utvrđivanje identiteta osobe („lažno pozitivni“), dok se drugo tiče temeljnog prava pojedinca na sudsku zaštitu i obranu kada je njegov identitet ispravno utvrđen, ali on osporava samu zakonitost mjere koja mu je nametnuta.

6.16.1. Problem utvrđivanja identiteta („Je li ovo pravi Ivan Horvat?“)

Uvođenje obvezne provjere osoba u kazneno-međunarodnoj evidenciji stvorilo je u praksi sudskog registra specifičan problem poznat kao „lažno pozitivni“ rezultat. Problem nastaje kada ime i prezime osobe koja se prijavljuje za upis odgovaraju imenu i prezimenu osobe koja se nalazi u evidenciji sankcioniranih osoba, iako se radi o dvije različite osobe. Ta evidencija, koju sukladno članku 68. stavku 5. ZTD 136/24 vodi ministarstvo nadležno za poslove pravosuđa, ne raspolaže uvijek s dovoljno podataka (poput OIB-a) koji bi omogućili nedvojbeno utvrđivanje identiteta.

Ova situacija dovodi do sukoba dvaju temeljnih načela: načela učinkovitosti i brzine registarskog postupka s jedne strane, i prava pojedinca na pristup sudu i zaštitu od pogreške s druge strane. Sudski registar, naime, nema ni ovlasti ni resurse za provođenje složenih postupaka utvrđivanja identiteta. Kada bi sud u svakom takvom slučaju morao samostalno provoditi dokazni postupak, to bi značajno usporilo rad registra i stvorilo pravnu nesigurnost. S druge strane,

¹²⁶ Ibid., str. 11, 43

automatsko odbijanje upisa samo na temelju podudarnosti imena, a na temelju provjere propisane člankom 43. stavkom 6. ZSR 123/23, predstavljalo bi povredu prava osobe koja je neopravdano označena kao rizična.

Zakonodavac je ovaj problem prepoznao i rješenje ponudio u članku 17. stavku 3. Zakona o mjerama ograničavanja (Narodne novine, br. 133/2023). U slučaju sumnje na pogrešno utvrđeni identitet, subjekt koji provodi mjeru, u ovom slučaju sudski registar, na zahtjev stranke, obratit će se ministarstvu nadležnom za unutarnje poslove radi provjere i utvrđivanja pravog identiteta. Time se postupak utvrđivanja identiteta izmješta iz registarskog postupka u za to nadležno tijelo, čime se pokušavaju pomiriti načelo učinkovitosti i zaštita prava pojedinca. Ipak, ovo rješenje u praksi i dalje može dovesti do znatnog produljenja trajanja postupka upisa u sudski registar.

6.16.2. Problem sudske zaštite („Zašto je Ivan Horvat na popisu i kako to može osporiti?“)

Dok se problem „lažno pozitivnih“ odnosi na proceduralne pogreške u identifikaciji, daleko temeljniji pravni izazov nastaje kada je osoba ispravno identificirana, ali osporava samu zakonitost svog uvrštenja na popis sankcija. Ovo pitanje prava na obranu i djelotvornu sudsku zaštitu bilo je u središtu dviju prijelomnih presuda Suda Europske unije u predmetu Kadi.

Sud Europske unije u svojoj je prvoj presudi u predmetu Kadi I potvrdio da obveze koje proizlaze iz međunarodnog sporazuma ne mogu dovesti u pitanje temeljna ustavna načela pravnog poretka EU, uključujući načelo da svi akti EU moraju poštovati temeljna prava. Poštovanje ljudskih prava uvjet je zakonitosti akata EU, a nadzor nad time povjeren je sudovima država članica. Sud EU je naglasio da, iako ne može ocjenjivati zakonitost samih rezolucija Vijeća sigurnosti UN-a, mora osigurati potpun nadzor zakonitosti akta EU kojim se ta rezolucija provodi. U konkretnom slučaju, Sud EU je utvrdio da su gospodinu Kadiju očito povrijeđena prava obrane, posebice pravo na saslušanje. To se dogodilo jer mu Vijeće nikada nije priopćilo dokaze na temelju kojih su mu nametnute mjere ograničavanja, niti mu je dalo priliku da se o tim dokazima očituje.

Posljedično, povrijeđeno mu je i pravo na djelotvornu sudsku zaštitu. Stoga je Sud EU poništio spornu uredbu u dijelu u kojem se odnosila na g. Kadija.¹²⁷

Načela iz prve presude dodatno su razrađena u predmetu Kadi II, nakon što su institucije EU ponovno uvrstile g. Kadija na popis sankcija, ovaj put na temelju sažetka razloga koji je dostavio Odbor za sankcije UN-a. Sud je potvrdio da sudovi država članica moraju osigurati „načelno cjelovit nadzor“ zakonitosti takvih akata u odnosu na temeljna prava. Pritom je pojasnio da se nadzor odnosi na to temelji li se odluka o uvrštenju na popis na „dovoljno čvrstoj činjeničnoj osnovi“. To podrazumijeva provjeru navoda iznesenih u obrazloženju, odnosno jesu li oni dovoljno precizni, konkretni i potkrijepljeni dokazima. Teret dokazivanja osnovanosti razloga leži na nadležnom tijelu EU, a ne na pojedincu koji bi morao dokazivati svoju nevinost. Sud je, iscrpno analizirajući svaki navod iz sažetka razloga UN-a, zaključio da, u svjetlu detaljnih osporavanja g. Kadija, nijedan od tih navoda nije bio potkrijepljen na način da bi opravdao donošenje mjera ograničavanja na razini EU. Zbog toga su žalbe institucija odbačene, a poništenje uredbe je potvrđeno, čime je Sud EU pokazao da sudski nadzor u EU nije formalan.¹²⁸

6.17. Zaključak

Detaljna analiza zakonskih odredbi, provedena u ovom poglavlju, potvrdila je postojanje znatnih normativnih neusklađenosti koje umanjuju pravnu sigurnost i predvidljivost. Kao ključni problem utvrđen je sustavni raskorak između materijalnih odredbi Zakona o trgovačkim društvima, koje propisuju zapreke za članstvo i funkcije, i provedbenih normi Zakona o sudskom registru, koje ne prate te zahtjeve u potpunosti. Dodatnu pravnu nesigurnost stvara problematičan smještaj središnje norme sustava provjera, članka 68. ZTD-a, te nedosljednost u propisivanju pravnih posljedica, gdje se za iste situacije na različitim mjestima u zakonu propisuje i mirovanje prava i prestanak funkcije. Naposljetku, analiza je pokazala da se, osim nomotehničkih nedostataka, novi sustav suočava i s dubljim pravnim izazovima koji se tiču zaštite temeljnih

¹²⁷ Judgment of the Court (Grand Chamber) of 3 September 2008, Yassin Abdullah Kadi and Al Barakaat International Foundation v Council of the European Union and Commission of the European Communities, Joined Cases C-402/05 P and C-415/05 P, ECLI:EU:C:2008:461; recitali: 281, 284, 285, 286 i 287

¹²⁸ Presuda Suda (veliko vijeće) od 18. srpnja 2013., Europska komisija i dr. protiv Yassin Abdullah Kadi, Spojeni predmeti C-584/10 P, C-593/10 P i C-595/10 P, ECLI:EU:C:2013:518., recitali: 97, 119, 121, 163

prava, što je osobito vidljivo kod primjene međunarodnih sankcija. Svi ovi nalazi čine čvrstu osnovu za završnu sintezu rezultata koja slijedi.

7. NORMATIVNA NEUSKLAĐENOST I PRAVNA NESIGURNOST

7.1. Uvod

Nakon detaljne teorijske obrade ključnih instituta trgovačkog prava i prikaza novog normativnog okvira, ovo poglavlje donosi rezultate provedene analize. Cilj je na jednom mjestu sustavno prikazati i usporediti kako se novi sustav provjera, uveden radi usklađivanja s preporukama MONEYVAL-a, primjenjuje na različite subjekte upisa u sudski registar. Istaknute su utvrđene normativne neusklađenosti, pravne praznine i terminološke nedosljednosti koje karakteriziraju trenutno zakonodavno rješenje, čime se postavlja temelj za formuliranje konačnih zaključaka ovog rada.

U ovom radu analizirane su MONEYVAL odredbe koje su unesene u hrvatsko zakonodavstvo, odnosno ispituje se jesu li zakonske odredbe jasne i nedvosmislene te postižu li svoju svrhu. Analiza je pokazala da odredbe nisu jasne i nedvosmislene te da mogu stvarati probleme u praksi, osobito u radu sudskog registra.

U tu svrhu izložit će se rezultati analize zakonskih odredbi koje se odnose na kazneno-međunarodnu i porezno-stečajnu provjeru subjekata upisa u sudski registar, i to prokurista, članova javnog trgovačkog društva, članova tajnog društva, dioničara, dioničara kod sukcesivnog osnivanja, članova uprave i izvršnih direktora dioničkog društva, članova nadzornog i upravnog odbora dioničkog društva, udjeličara društva s ograničenom odgovornošću te članova uprave društva s ograničenom odgovornošću.

7.2. Prokurist

U odnosu na prokurista, ova je analiza utvrdila da je kazneno-međunarodna provjera propisana odredbama čl. 45. st. 2. ZTD 136/24 u vezi s čl. 239. st. 2. t. 1. i čl. 239. st. 3. ZTD 136/24. Također je utvrđeno da u ZSR-u ne postoji propisana kazneno-međunarodna provjera, kao ni zakonska

obveza za porezno-stečajnu provjeru, ni u ZTD-u ni u ZSR-u. Zaključno, za prokurista je utvrđena najveća pravna praznina jer, za razliku od članova uprave s kojima ga zakon u pogledu kaznenih zapreka izjednačuje, ne podliježe obveznoj porezno-stečajnoj provjeri unatoč širokim ovlastima u poslovanju

7.3. Javno trgovačko društvo

Za članove javnog trgovačkog društva kazneno-međunarodna provjera propisana je čl. 68. st. 3., 4. i 6. ZTD 136/24, ali nije predviđena u ZSR-u. Porezno-stečajna provjera propisana je čl. 68. st. 3. i 4. ZTD 136/24, čl. 62.a st. 1. i 2. ZTD 136/24 te čl. 43. st. 7. ZSR 123/23. Ključni nalaz za članove j.t.d.-a jest djelomična neusklađenost ZTD-a i ZSR-a, gdje ZSR kao provedbeni propis ne nalaže kazneno-međunarodnu provjeru koju ZTD izričito zahtijeva.

7.4. Tajno društvo

U odnosu na članove tajnog društva, kazneno-međunarodna provjera propisana je čl. 148. st. 6. ZTD 136/24 u vezi s čl. 68. st. 3., 4. i 6. ZTD 136/24, dok ista nije propisana ZSR-om. Porezno-stečajna provjera također je propisana čl. 68. st. 3. i 4. ZTD 136/24, čl. 62.a st. 1. i 2. ZTD 136/24 i čl. 43. st. 7. ZSR 123/23. Kao i kod j.t.d.-a, i za članove tajnog društva uočena je neusklađenost između materijalnog i registarskog prava, s obzirom na to da ZSR ne propisuje provedbu kazneno-međunarodne provjere koju ZTD nalaže.

7.5. Dioničari i osnivači d.d.

Za dioničare je kazneno-međunarodna provjera propisana čl. 160. st. 2. ZTD 136/24, dok nije predviđena ZSR-om. Porezno-stečajna provjera uređena je čl. 68. st. 3. i 4. ZTD 136/24, čl. 62.a st. 1. i 2. ZTD 136/24 te čl. 43. st. 7. ZSR 123/23. Za dioničare se ponavlja ista normativna nedosljednost, ZTD kao materijalni propis uvodi kazneno-međunarodnu provjeru, dok ZSR kao provedbeni zakon tu provjeru ne spominje, stvarajući pravnu nesigurnost u postupanju.

7.6. Sukcesivno osnivanje d.d.

Kod sukcesivnog osnivanja dioničkog društva kazнено-međunarodna provjera propisana je čl. 196. st. 1. t. 13. ZTD 136/24 i čl. 201. st. 2. ZTD 136/24 u vezi s čl. 160. st. 2. ZTD 136/24 i čl. 68. st. 5. ZTD 136/24, a nije predviđena ZSR-om. Porezno-stečajna provjera propisana je čl. 68. st. 3. i 4. ZTD 136/24, čl. 62.a st. 1. i 2. ZTD 136/24 te čl. 43. st. 7. ZSR 123/23. I u složenom postupku sukcesivnog osnivanja vidljiva je ista pravna praznina, gdje ZSR ne predviđa provedbu kazнено-međunarodne provjere koju ZTD jasno propisuje za upisnike dionica.

7.7. Uprava i izvršni direktori d.d.

Za upravu i izvršne direktore dioničkog društva kazнено-međunarodna provjera predviđena je čl. 239. st. 2. t. 1. ZTD 136/24 i čl. 272.1 ZTD 136/24 te čl. 43. st. 6. ZSR 123/23. Porezno-stečajna provjera propisana je čl. 62.a st. 3. ZTD 136/24 i čl. 43. st. 7. ZSR 123/23. Za razliku od prethodnih subjekata, za članove uprave i izvršne direktore dioničkog društva postignuta je potpuna normativna usklađenost jer i ZTD i ZSR propisuju obvezu i kazнено-međunarodne i porezno-stečajne provjere.

7.8. Nadzorni odbor i upravni odbor d.d.

Nadzorni odnosno upravni odbor dioničkog društva podliježe kazнено-međunarodnoj provjeri prema čl. 255. st. 2. t. 5. ZTD 136/24 u vezi s čl. 239. st. 2. ZTD 136/24 i čl. 68. st. 6. ZTD 136/24, dok provjera nije predviđena ZSR-om. Nema propisane porezno-stečajne provjere ni u ZTD-u ni u ZSR-u. Poput prokurista, i za članove nadzornog odnosno upravnog odbora utvrđena je značajna pravna praznina jer ne podliježu obveznoj porezno-stečajnoj provjeri, unatoč njihovoj ključnoj nadzornoj funkciji u društvu.

7.9. D.O.O. – članstvo i poslovni udio

Osnivač, odnosno član društva s ograničenom odgovornošću podliježe kazнено-međunarodnoj provjeri prema čl. 386. st. 2. ZTD 136/24 u vezi s čl. 68. st. 3., 4. i 6. ZTD 136/24, dok isto nije propisano ZSR-om. Porezno-stečajna provjera predviđena je čl. 386. st. 2. ZTD 136/24 i čl. 62.a st. 1. i 2. ZTD 136/24 te čl. 43. st. 7. ZSR 123/23. Za članove d.o.o.-a također je utvrđena

djelomična neusklađenost, s obzirom na to da ZSR ne propisuje provedbu kazneno-međunarodne provjere koju ZTD nalaže.

7.10. D.O.O. - uprava

Kod uprave društva s ograničenom odgovornošću kazneno-međunarodna provjera propisana je čl. 423. st. 1. ZTD 136/24 i čl. 43. st. 6. ZSR 123/23. Porezno-stečajna provjera uređena je čl. 62. a st. 3. ZTD 136/24 i čl. 43. st. 7. ZSR 123/23. Za članove uprave društva s ograničenom odgovornošću, kao i kod uprave dioničkog društva, postignuta je puna normativna usklađenost jer oba zakona (ZTD i ZSR) propisuju obje vrste provjera.

7.11. Rezultati analize

Na temelju navedene analize utvrđeno je da ne postoje zakonske odredbe koje obvezuju sudski registar da pri ispitivanju prijave za upis izvrši porezno-stečajnu provjeru u slučaju prokurista te članova nadzornog ili upravnog odbora dioničkog društva. Također je utvrđeno da zakonske odredbe često koriste različitu terminologiju (npr. osnivač, član, upisnik, sudski prestanak prava i ovlasti, zabilježba mirovanja). Nadalje, često se odredbe međusobno upućuju jedna na drugu, a važna zakonska odredba, čl. 68. ZTD 136/24, nalazi se u glavi koja se odnosi na javno trgovačko društvo. Brojne se odredbe međusobno preklapaju, što otežava razumijevanje koja ima prednost u primjeni, a taksativno nabrojanje subjekata u ZSR-u stvara dodatnu pravnu nesigurnost jer nije usklađeno sa ZTD-om kao temeljnim propisom.

Sve navedeno ukazuje na sustavnu normativnu fragmentiranost koja umanjuje pravnu sigurnost i otvara prostor za neujednačeno postupanje u praksi. Ovakvo stanje izravna je posljedica zakonodavnog pristupa na razini EU koji se, kako je navedeno u pravnoj literaturi, temelji na direktivama minimalne harmonizacije. Takav pristup, iako fleksibilan, nužno dovodi do neujednačenog pravnog okvira unutar EU, što narušava načelo pravne sigurnosti i predvidljivosti,

jer pojedinci i trgovačka društva ne mogu sa sigurnošću predvidjeti koja se točno pravila na njih primjenjuju u različitim državama članicama.¹²⁹

Međutim, važno je naglasiti da je Europska unija prepoznala ove sistemske nedostatke te je u svibnju 2024. godine usvojila sveobuhvatni zakonodavni paket koji iz temelja mijenja pristup borbi protiv pranja novca. Ključna novost je napuštanje sustava direktiva i usvajanje Uredbe (EU) 2024/1624 Europskog parlamenta i Vijeća od 31. svibnja 2024. o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma¹³⁰, koja će kao izravno primjenjivo pravo stvoriti jedinstveni pravilnik (single rulebook) za cijelu EU. Time bi se trebale ukloniti upravo one nacionalne nedosljednosti i pravne nesigurnosti koje su predmet analize ovog rada.¹³¹

Posebno je značajna promjena u metodologiji utvrđivanja stvarnog vlasnika. Nova Uredba napušta dosadašnji kaskadni pristup u tri koraka i uvodi sustav temeljen na samo dva kriterija: kriteriju sudjelovanja (vlasnički udio od najmanje 25%) i kriteriju kontrole¹³². Najvažnija promjena jest da se ta dva kriterija više ne primjenjuju supsidijarno, već kumulativno i paralelno¹³³. To znači da će se stvarnim vlasnikom smatrati i osoba koja ima značajan vlasnički udio, ali i druga

¹²⁹ David Muradyan, The efficiency of the European Union's Anti-money laundering legislation, Faculty of Law, Stockholm University (2021): str. 45, 50

¹³⁰ Uredba (EU) 2024/1624 Europskog parlamenta i Vijeća od 31. svibnja 2024. o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma, SL L, 2024/1624, recitali: 2 i 3

¹³¹ Vincenzo Donativi, Il titolare effettivo di società nel nuovo Regolamento UE Antiriciclaggio (n. 2024/1624), Rivista di Diritto Bancario, br. IV (2024.), str. 907-908

¹³² Uredba (EU) 2024/1624 Europskog parlamenta i Vijeća od 31. svibnja 2024. o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma, SL L, 2024/1624

Članak 51. stavak 1.:

Stvarni vlasnici pravnih subjekata fizičke su osobe koje:

(a) izravno ili neizravno imaju vlasnički udio u korporativnom subjektu; ili

(b) izravno ili neizravno kontroliraju korporativni ili drugi pravni subjekt putem vlasničkog udjela ili drugim sredstvima.

¹³³ Ibid., Članak 51. stavak 2.:

Kontrola drugim sredstvima iz prvog podstavka točke (b) utvrđuje se neovisno i usporedno s postojanjem vlasničkog udjela ili kontrole putem vlasničkog udjela.

osoba koja istovremeno nad tim društvom provodi kontrolu drugim sredstvima. Ukinut je i problematični rezidualni kriterij prema kojem su se članovi uprave smatrali stvarnim vlasnicima. Umjesto toga, propisano je da se, samo ako se stvarni vlasnik ne može utvrditi, prijavljuju podaci o višem rukovodstvu, ali se oni ne smatraju stvarnim vlasnicima¹³⁴¹³⁵. Ovim promjenama, koje stupaju na snagu 2027. godine, europski zakonodavac nastoji stvoriti precizniji, logičniji i harmoniziraniji sustav utvrđivanja stvarne kontrole nad pravnim subjektima.¹³⁶

8. ZAKLJUČAK

Pravna analiza zakonodavne reforme potaknute preporukama MONEYVAL-a, provedena u ovom radu, potvrdila je da je Republika Hrvatska implementirala rješenja opterećena sustavnom normativnom fragmentiranošću i pravnom nesigurnošću. Umjesto stvaranja koherentnog sustava, zakonodavac je stvorio regulatorni okvir obilježen nomotehničkim nedostacima i raskorakom između materijalnog (ZTD) i provedbenog prava (ZSR), što je izravna posljedica ishitrenog

¹³⁴ Ibid., recital 125:

Pravni subjekti trebali bi poduzeti sve potrebne mjere kako bi utvrdili svoje stvarne vlasnike. Međutim, mogli bi postojati slučajevi kad nije moguće identificirati fizičku osobu koja u konačnici ima u vlasništvu ili kontrolira subjekt. U takvim iznimnim slučajevima, pod uvjetom da su iscrpljena sva sredstva za identifikaciju, pri pružanju informacija o stvarnom vlasništvu obveznicima tijekom postupka dubinske analize stranke ili pri dostavi informacija u središnji registar umjesto stvarnih vlasnika trebalo bi biti moguće navesti više rukovoditelje. Iako su u takvim situacijama identificirani, viši rukovoditelji nisu stvarni vlasnici. Pravni subjekti trebali bi voditi evidenciju o mjerama poduzetima radi identifikacije svojih stvarnih vlasnika, osobito kad se oslanjaju na tu krajnju mjeru, što bi trebalo propisno opravdati i evidentirati.

¹³⁵ Ibid., Članak 63. stavak 4.:

U slučajevima iz stavka 3. ovog članka pravni subjekti pri pružanju informacija o stvarnom vlasništvu u skladu s člankom 20. ove Uredbe i člankom 10. Direktive (EU) 2024/1640 dostavljaju sljedeće:

(a) izjavu o tome da stvarni vlasnik ne postoji ili da se stvarni vlasnici nisu mogli utvrditi, popraćenu obrazloženjem zašto nije bilo moguće utvrditi stvarnog vlasnika u skladu s člancima od 51. do 57. ove Uredbe i objašnjenjem uzroka nesigurnosti u pogledu utvrđenih informacija;

(b) podatke o svim fizičkim osobama na položaju višeg rukovoditelja u pravnom subjektu istovjetne informacijama koje se zahtijevaju u skladu s člankom 62. stavkom 1. drugim podstavkom točkom (a) ove Uredbe.

Za potrebe ovog stavka „viši rukovoditelji” znači fizičke osobe koje su izvršni članovi upravljačkog tijela, kao i fizičke osobe koje obavljaju izvršne funkcije u pravnom subjektu i zadužene su za svakodnevno upravljanje subjektom te upravljačkom tijelom odgovaraju za takvu upravljanje.

¹³⁶ Vincenzo Donativi, *Il titolare effettivo di società nel nuovo Regolamento UE Antiriciclaggio* (n. 2024/1624), *Rivista di Diritto Bancario*, br. IV (2024.), str. 908, 911, 913, 914

usklađivanja s vanjskim zahtjevima. Ovi nedostaci nisu tek tehničke prirode već izravno utječu na predvidljivost pravnog okvira, stavljajući pred sudski registar i pravne praktičare težak zadatak tumačenja nejasnih i proturječnih normi.

Ovakvi problemi, karakteristični za nacionalne implementacije, trebali bi biti riješeni novim europskim pristupom. Usvajanje jedinstvene Uredbe (EU) 2024/1624 predstavlja ključan zaokret prema potpunoj harmonizaciji, s ciljem uklanjanja nacionalnih nedosljednosti.

Međutim, ovaj zaokret prema maksimalnoj regulaciji otvara nova, dublja pitanja. Iako će jedinstveni pravilnik riješiti problem pravne rascjepkanosti, ostaje upitno je li uvođenje sveobuhvatnih i složenih provjera zaista najučinkovitiji put. Postoji stalan rizik da će glavni akteri u svijetu financijskog kriminala, kao i do sada, pronaći nove načine za zaobilazanje sustava, dok će teret i trošak sve veće birokratizacije pasti na legitimne poduzetnike i državnu administraciju.

Time se nameće i pitanje ekonomske isplativosti. Golema normiranost neizbježno dovodi do usporavanja i poskupljenja poslovnih procesa, od osnivanja trgovačkih društava do svakodnevnih transakcija. Stoga, ključno pitanje za budućnost nije hoće li pravila biti jedinstvena, već hoće li ona uistinu dovesti do željenih rezultata. Ostaje za vidjeti hoće li nova Uredba, čija primjena započinje 2027. godine, predstavljati stvarni napredak u borbi protiv pranja novca i financiranja terorizma ili će se, unatoč najboljim namjerama, pretvoriti u skup i opterećujući mehanizam čiji su stvarni učinci u nesrazmjeru s troškovima koje nameće cjelokupnom gospodarstvu.

9. PRAVNI IZVORI

9.1. Korišteni EU izvori prava, hrvatski zakoni i propisi

- AMLA, Work Programme 2025, str. 7-11,25-26
- Council of Europe, (2024). MONEYVAL Brief, <https://www.coe.int/en/web/moneyval/moneyval-brief>, pristupljeno 30. kolovoza 2025.
- Financial Action Task Force (FATF), Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures - Germany - Mutual Evaluation Report, (Kolovoz 2022.), str. 8-11
- Financial Action Task Force (FATF), Anti-money laundering and counter-terrorist financing measures - Italy, Follow-Up Report and Technical Compliance Re-rating, (Ožujak 2019.), str. 1-2 i 9
- Financial Action Task Force, Annual Report 2023-2024 (Paris: FATF, 2024)
- MONEYVAL, Analysis of Supranationality and Implementation of the FATF Standards, (Strasbourg, Svibanj 2024.), str. 4-5
- MONEYVAL, Fifth Round Mutual Evaluation Report, Executive Summary, Croatia, (Strasbourg, Svibanj 2021.), str. 7-8
- MONEYVAL, Slovenia: 2nd Follow-Up Report & Technical Compliance Re-Ratings, (Strasbourg, 17. svibnja 2024.), str. 4,11, 23
- Uredba (EU) 2024/1624 Europskog parlamenta i Vijeća od 31. svibnja 2024. o sprečavanju korištenja financijskog sustava u svrhu pranja novca ili financiranja terorizma, SL L, 2024/1624, recitali 1-3, recital 54, čl. 24. st. 1., čl. 24. st. 4.
- Zaključak o prihvaćanju Akcijskog plana za jačanje učinkovitosti hrvatskog sustava sprječavanja pranja novca i financiranja terorizma, Narodne novine br. 56/2022, tablica
- Zakon o mjerama ograničavanja (Narodne novine, br. 133/2023)
- Zakon o sudskom registru (Narodne novine br. 1/1995, 57/1996, 1/1998, 30/1999, 45/1999, 54/2005, 40/2007, 91/2010, 90/2011, 148/2013, 93/2014, 110/2015, 40/2019)
- Zakon o sudskom registru (Narodne novine br. 1/1995, 57/1996, 1/1998, 30/1999, 45/1999, 54/2005, 40/2007, 91/2010, 90/2011, 148/2013, 93/2014, 110/2015, 40/2019, 34/2022)
- Zakon o sudskom registru (Narodne novine br. 1/1995, 57/1996, 1/1998, 30/1999, 45/1999, 54/2005, 40/2007, 91/2010, 90/2011, 148/2013, 93/2014, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 123/23)

- Zakon o trgovačkim društvima (Narodne novine br. 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 114/2022)
- Zakon o trgovačkim društvima (Narodne novine br. 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 114/2022, 18/23)
- Zakon o trgovačkim društvima (Narodne novine br. 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 114/2022, 18/23, 130/23)
- Zakon o trgovačkim društvima (Narodne novine br. 111/1993, 34/1999, 121/1999, 52/2000, 118/2003, 107/2007, 146/2008, 137/2009, 111/2012, 125/2011, 68/2013, 110/2015, 40/2019, 34/2022, 114/2022, 18/23, 136/24)

9.2. Korištena literatura

- Brigitte Unger, Improving Anti-Money Laundering Policy: Blacklisting, measures against letterbox companies, AML regulations and a European executive, (2020), str. 27-39 i 79
- Carlo De Dominicis, La nozione di titolare effettivo della società nella nuova normativa antiriciclaggio, Cammino Diritto, br. 10 (2017.), str. 2-8
- Consiglio Nazionale dei Dottori Commercialisti e degli Esperti Contabili (CNDCEC), L'individuazione del titolare effettivo nelle società e negli enti di diritto privato, (Listopad 2024.), str. 12-16
- David Muradyan, The efficiency of the European Union's Anti-money laundering legislation, Faculty of Law, Stockholm University (2021), str. 46-49
- Eleni Kosta, The proposed Anti-Money Laundering Authority and the future of FIU collaboration in Europe, str. 124-136
- Gea Arcella, Sara Carioni, Michele Nastri i Laura Piffaretti, La ricerca del titolare effettivo, Studio del Consiglio Nazionale del Notariato, br. 1-2023/B (10. veljače 2023.), str. 7, 18-21, 53

- Irene Schiefer, Interplay Between Anti-Money Laundering Provisions and Exchange of Information for Tax Transparency Purposes at EU Level, Stanford-Vienna European Union Law Working Paper br. 56 (2022), <http://tlf.stanford.edu>, str. 17-18
- Jakša Barbić, Pravo društava: Društva kapitala, Svezak I. Dioničko društvo, osmo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje (Zagreb: Organizator, 2025.), str. 9-15, 41-43, 50, 200, 300-324, 361-386, 788-790, 847-861, 1072-1075, 1097-1107, 1308-1324, 1380-1388
- Jakša Barbić, Pravo društava: Društva kapitala, Svezak II. Društvo s ograničenom odgovornošću, osmo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje (Zagreb, 2025.), 48, 103-112, 133-137, 373-385, 400-405
- Jakša Barbić, Pravo društava: Društva osoba, Knjiga treća, drugo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje (Zagreb: Organizator, 2019.), 433-440, 647-650
- Jakša Barbić, Pravo društava: Opći dio, treće, izmijenjeno izdanje (Zagreb: Organizator, 2008.), str. 133-177, 492-499, 539-558
- Joras Ferwerda i Peter Reuter, Learning from Money Laundering National Risk Assessments: The Case of Italy and Switzerland, European Journal on Criminal Policy and Research 25, br. 1 (2019.), str. 5-6
- Melissa van den Broek, Monique Hazelhorst i Wouter de Zanger, Asset Freezing: Smart Sanction or Criminal Charge?, Merkourios: Utrecht Journal of International and European Law 27, br. 72 (2010.), str. 2-8
- Penny Crofts, What Went Wrong with Money Laundering Law?, Current Issues in Criminal Justice 29, br. 2 (2017.), str. 192-193
- Valsamis Mitsilegas i Bill Gilmore, The EU Legislative Framework against Money Laundering and Terrorist Finance: A Critical Analysis in the Light of Evolving Global Standards, International and Comparative Law Quarterly 56, br. 1 (2007.), str. 2-3, 23, 119-140
- Valsamis Mitsilegas i Niovi Vavoula, The Evolving EU Anti-Money Laundering Regime: Challenges for Fundamental Rights and the Rule of Law, Maastricht Journal of European and Comparative Law 23, br. 2 (2016), str. 262
- Vincenzo Donativi, Il titolare effettivo di società nel nuovo Regolamento UE Antiriciclaggio (n. 2024/1624), Rivista di Diritto Bancario, br. IV (2024.), str. 907-914

- Wouter ter Bogt, The Fourth European Anti-Money Laundering Directive: A Critical Review of the Interaction between the Risk Based Approach, Customer Due Diligence and Beneficial Ownership, Stanford-Vienna European Union Law Working Paper br. 34, <http://tflf.stanford.edu>, str. 23-44

9.3. Korištene sudske odluke

- Judgment of the Court (Grand Chamber) of 3 September 2008, Yassin Abdullah Kadi and Al Barakaat International Foundation v Council of the European Union and Commission of the European Communities, Joined Cases C-402/05 P and C-415/05 P, ECLI:EU:C:2008:461, recitali: 281, 284, 285, 286 i 287
- Presuda Suda (prvo vijeće) od 17. siječnja 2018., CORPORATE COMPANIES s.r.o. protiv Ministerstvo financí ČR, C-676/16, ECLI:EU:C:2018:13, recitali: 9, 14, 28, 31, 32, 35
- Presuda Suda (veliko vijeće) od 18. srpnja 2013., Europska komisija i dr. protiv Yassin Abdullah Kadi, Spojeni predmeti C-584/10 P, C-593/10 P i C-595/10 P, ECLI:EU:C:2013:518, recitali: 97, 119, 121, 163
- Presuda Suda (veliko vijeće) od 22. studenoga 2022., WM i Sovim SA protiv Luxembourg Business Registers, Spojeni predmeti C-37/20 i C-601/20, ECLI:EU:C:2022:912, recitali: 38, 44, 64, 85 i 92